

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Pohled Rudolfa Medka na službu v československých legiích

Rudolf Medek and His Reflection of the Days with the Czechoslovak Legion

Bakalářská práce

Autor: Anna-Kateřina Okurková

Studijní program: Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Hradec Králové, 2020

Zadání bakalářské práce

Autor:	Anna-Kateřina Okurková
Studium:	F17BP0197
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Název bakalářské práce:	Pohled Rudolfa Medka na službu v československých legiích
Název bakalářské práce AJ:	Rudolf Medek and His Reflection of the Days with the Czechoslovak Legion

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je prezentovat pohled Rudolfa Medka na svoji službu v legiích na základě jeho válečných memoárů, jež kladou důraz na bratrství a hrdinské činy na frontě. První část je věnována faktografickému ukotvení, jež vychází z odborné literatury. Druhá část je založena na analýze Medkova díla, konkrétně Pouti do Československa I.-IV.

FIDLER, Jiří, *Generálové a legionáři*, Brno 1999. KOCOUREK, Katya, *Čechoslovakista Rudolf Medek*, Praha 2011. MEDEK, Rudolf, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. V mundúru Rakouska-Uherka, Praha 1929. MEDEK, Rudolf, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Matka Slavie a matuška Rossija, Praha 1929. MEDEK, Rudolf, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Stará brigáda, Praha 1929. MEDEK, Rudolf, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. V zajetí ruské revoluce, Praha 1929. ORIÁN, Edmund, *Československá legie v Rusku 1914-1920*, Praha 2014. ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*, Praha 2014. VÁCHA, Dalibor, *Bratrstvo. Všední dramatické dny československých legií v Rusku 1914-1918*, Praha 2015. VÁCHA, Dalibor, *Srdce tak bohaté na život: Rudolf Medek a jeho doba (1890-1940)*, Praha 2017

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.
Oponent:	prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	23.4.2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce doc. Mgr. Jiřího Hutečky, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, 26. 6. 2020

Anna-Kateřina Okurková

Anotace

OKURKOVÁ, Anna-Kateřina, *Pohled Rudolfa Medka na službu v československých legiích*, Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce prezentuje pohled Rudolfa Medka na svoji službu v legiích na základě jeho válečných memoárů, jež po první světové válce vyšly pod názvem *Pouť do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920*. Práce je rozdělena na dvě části. První část vychází z odborné literatury, zatímco část druhá je založena na analýze výše zmíněných pramenů a zaznamenává Medkův retrospektivní pohled na československou věc na Rusi i jeho ostrou kritiku Rakouska-Uherska. Cílem práce je poukázat na Medkův nacionalismus i jeho státoprávní postoje.

Klíčová slova: Rudolf Medek, českoslovenští legionáři v Rusku, Rakousko-Uhersko

Annotation

OKURKOVÁ, Anna-Kateřina, *Rudolf Medek and His Reflection of Days with the Czechoslovak Legion*, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2020. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis presents Rudolf Medek's view of his service in the legions on the basis of his war memoirs, which were published after the war under the title *Pilgrimage to Czechoslovakia: War memoirs and reminiscences from 1914 to 1920*. The work is divided into two parts. The first part is based on professional literature, while the second part is based on the analysis of the above-mentioned sources and presents Medek's retrospective view on the Czechoslovak cause in Russia and his sharp critique of Austria-Hungary. The aim of the thesis is to point out Medek's nationalism and his constitutional attitudes.

Keywords: Rudolf Medek, Czechoslovak legionaries in Russia, Austria-Hungary

Poděkování

Úvodem bych ráda poděkovala vedoucímu práce za jeho vstřícný přístup a cenné rady.
Dále bych chtěla poděkovat své rodině za veškerou podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	8
1. Faktografické ukotvení	10
1.1 Životopis	10
1.2 Formování legií v Rusku	15
1.2.1 Česká družina	15
1.2.2 Československý střelecký pluk a Československá střelecká brigáda.....	16
1.3 Na frontě	17
1.3.1 Bitva u Zborova a její důsledky.....	17
1.3.2 V zajetí.....	19
1.3.3 Bitva u Bachmače	21
2.1 V mundúru Rakouska-Uherska	24
2.2 Matka Slávie a Matuška Rossija.....	34
2.3 Stará brigáda	45
2.4 V zajetí ruské revoluce	54
Závěr	71
Seznam pramenů a literatury	74

Úvod

Každodenní život na frontě je zaznamenán ve vzpomínkách účastníků, mimo jiné i v díle Rudolfa Medka. Tento královehradecký rodák, původně učitel, se stal klíčovou postavou legionářské literatury a vojenské historie.

Medkova role v legionářském hnutí byla nepostradatelná. Nedlouho poté, v roce 1921 se stal ředitelem Památníku odboje, později Památníku osvobození, jehož hlavní účel spočíval v uctění památky československých legionářů. Této funkce využíval mimo jiné i k prosazování cílů legionářů. Zároveň jako muž pravice a konzervativní nacionalista, který si byl vědom role nacionalismu v politice, stál u zrodu druhé největší legionářské organizace, Nezávislé jednoty československých legionářů (NJČsL), jejíž pravicová opozice se ke konci roku 1925 odštěpila od Československé obce legionářské s tvrzením, že socialistické vlivy v ČsOL poškozují nejen legionářskou tradici, ale i československý nacionalismus.¹

Se svými paměti přichází jako svědek významných historických událostí československých. Ty zaznamenal i ve svém čtyřdílném díle *Pouť do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920*, jež vyšlo v roce 1929 v Praze. Jednotlivé svazky nesou názvy *V mundúru Rakousko-Uherska*, *Matka Slavie a Matuška Rossija*, *Stará brigáda* a *V zajetí ruské revoluce*.

Toto téma jsem si zvolila ze dvou důvodů. Chtěla bych prezentovat dílo, které spolu se samotným autorem upadlo v zapomnění, druhým důvodem je stoleté výročí návratu posledních československých legionářů z Ruska. Ačkoli samotný Medek se vrátil již koncem roku 1919, přesto je jeho jméno s československým hnutím na Rusi bezpochyby spjato.

Medkovy paměti jsou základem mé bakalářské práce, kterou jsem rozdělila na dvě části. První část je věnována faktografickému ukotvení zkoumaného období a vychází z odborné literatury. Tématu života a díla Rudolfa Medka se doposud věnovali autoři Katya Kocourek, Dalibor Vácha, Jiří Fidler a Jitka Zabloudivová, přičemž pro účel této práce byly nejpřínosnější právě práce *Čechoslovakista Rudolf Medek: politický životopis*

¹ Katya KOCOUREK, *Čechoslovakista Rudolf Medek*, Praha 2011, s. 29, 176.

(Katya Kocourek) a *Srdce tak bohaté na život: Rudolf Medek a jeho doba (1890–1940)* (Dalibor Vácha)². Zatímco Katya Kocourek se primárně zaměřuje na dobu poválečnou a na prolínání osudů Rudolfa Medka s osudem československého státu, Dalibor Vácha věnuje pozornost především době války, kdy se Medek střetává s válečnou realitou, v jejímž důsledku se z básníka stává voják nacionalista. Ačkoli se tato bakalářská práce věnuje konfrontaci Rudolfa Medka s válečnou realitou, přínos politického životopisu od Katyy Kocourek je cenný zejména k objasnění Medkových poválečných postojů, kdy je vnímán především jako pravičák a nacionalista. Tyto postoje se ovšem u Medka objevují již za války, což dokazují jeho vlastní memoáry.

Druhá a zároveň stěžejní část vychází z výše zmíněných pramenů, tedy z jeho pamětí, přičemž každému dílu je věnovaná samostatná kapitola. Tato část je založena na analýze Medkova díla a podává obraz o tom, jak samotný autor vnímal a zachytil svoji službu v legiích v Rusku. Při psaní práce je uplatněn synchronní přístup k historickému vývoji, a proto je uspořádána chronologicky.

Cílem bakalářské práce je prezentovat pohled Rudolfa Medka na československou zahraniční akci a jeho odpor k Rakousko-Uhersku, nikoli tedy prezentovat Rusko samotné, byť tento pohled je též součástí jeho memoárů. Medek jako agitátor československé zahraniční akce a zarputilý kritik Rakouska-Uherska nepochybně utvářel legionářský mýtus během první republiky. Tato práce tedy pojednává o jeho postojích, které se utvářely během světového konfliktu a které se v meziválečném období rozhodl prezentovat veřejnosti.

² Dalibor VÁCHA, *Srdce tak bohaté na život: Rudolf Medek a jeho doba (1890–1940)*, Praha 2017.

1. Faktografické ukotvení

1.1 Životopis

Rudolf Medek se narodil 8. ledna 1890 na Malém náměstí v domě č. 4 v Hradci Králové do chudé rodiny místního ševce. Matku ovšem prakticky nepoznal, neboť zemřela nedlouho poté. Údajně chtěla mít ze syna učitele či kněze.³

Během studií projevil zájem o moderní dekadentní literaturu, nezůstal však jen u čtení, ale pokoušel se i psát. Jeho jméno vstoupilo do české literatury dne 8. dubna 1909 s básní *Rokoko*, která vyšla v tehdejší prestižní *Moderní revue*.⁴ Roku 1912 vydal svou první básnickou sbírku *Půlnoc bohů*, o dva roky později vyšla básnická sbírka *Prsten*, dále prózy *Vino* a *Zlatý věk*. Jeho spisovatelskou činnost, pramenící z literárního nadání, přerušila válka, jež zásadně poznamenala i jeho pozdější tvorbu. Přesto, že v dekadentní literatuře nepařil mezi velikány, představovala jeho dekadentní literární průprava, zvláště jeho sentimentálnost, dobrý základ pro utváření válečné propagandy československého nacionalismu.⁵ Mnoho jeho předválečných básní je spojeno s láskou, erotikou a sexualitou, rovněž dává do protikladu člověka a jeho slabosti.⁶

V předválečném Hradci Králové nebyl začínající básník a učitel nijak významnou osobností. Po odmaturování na učitelském ústavě v Hradci Králové nejprve působil jako pomocný učitel v obecné škole ve Stračově, o rok později v Kratonohách. Začátkem školního roku 1913/1914 byl vyzván ke splnění vojenské povinnosti. Jako aspirant na důstojnickou hodnost byl odeslán do školy jednorozhodných dobrovolníků ve Štýrském Hradci. Dlouho zde ovšem nepobyl, poněvadž již v prosinci téhož roku byl zproštěn vojenské služby na základě projevujících se příznaků srdeční choroby. Po návratu získal místo učitele v Dobřenicích, poté v Malšovicích. Zde zůstal i po vypuknutí války až do konce roku 1914, kdy byl mobilizován pro nedostatek nižších důstojníků, byť byl původně superarbitrován.⁷ Nastoupil tedy k 18. pluku arcivévodě Leopolda Salvatora v Hradci Králové, zároveň byl přijat do zvláštního výcvikového kurzu pro důstojníky. V květnu roku 1915 byl v důsledku svého jmenování velitelem čety 88. pěšího pluku

³ Rudolf MEDEK, *Pouť do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. V mundúru Rakouska-Uherska*, Praha 1929, s. 7.

⁴ Jiří FIDLER, *Generálové a legionáři*, Brno 1999, s. 168.

⁵ KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 43–44.

⁶ VÁCHA, *Srdce tak bohaté na život*, s. 53.

⁷ FIDLER, *Generálové a legionáři*, s. 167–169.

přeložen do Prahy, avšak záhy kvůli rostoucím válečným požadavkům na východní frontě odjel do Szolnoku, jelikož se zde formoval pochodový prapor k doplnění pluku na ruské frontě. V této maďarské části monarchie byl před odjezdem do Haliče povýšen na záložního důstojníka.⁸

V rakousko-uherské armádě však dlouho nezůstal. Již 25. prosince 1915 přeběhl na ruskou stranu. Tímto počinem se lišil od většiny budoucích ruských legionářů, poněvadž ti se do Ruska dostali zajetím.⁹ Tento čin zároveň odstartoval jeho úspěšnou vojenskou dráhu. Dne 1. ledna 1916 podal přihlášku do České družiny, jež měla základnu v Kyjevě a byla zárodkem vznikajícího hnutí československých legionářů. Vyřízení žádosti bylo ovšem zdlouhavé, a proto strávil pět měsíců v táboře válečných zajatců na Urale. Dne 16. června 1916 byl oficiálně přijat do sboru československých dobrovolníků a zároveň byl zařazen do 6. roty 1. československého střeleckého pluku Mistra Jana Husa. V řadách československé legie rychle stoupal, důstojnická hodnost mu byla udělena již téhož léta.

I když vynikal především při rozvědných hlídkách, jeho kariérní růst umocňovala i jeho výkonnost v administrativě. Kromě vojenských povinností se věnoval i žurnalistice. Paradoxně na podnět levicově orientovaného Jaroslava Haška, obdivovatele Medkovy předválečné dekadentní poezie, začal Medek pravidelně přispívat do listu *Čechoslovan*, který vycházel v Kyjevě. První článek vyšel v červnu 1916 a započal tak jeho válečnou novinářskou kariéru. Zároveň začal publikovat v listu *Čechoslovák*, tedy více politicky orientovaném periodiku, jelikož toto periodikum vycházelo pod záštitou oficiálního československého orgánu na Rusi (Svaz českých a slovenských sdružení na Rusi). Oba listy byly až do založení Medkova periodika *Československý voják* jedinými zdroji informací pro legionáře o dění na východní frontě. Medek si uvědomoval potřebu propagandy ve prospěch československé věci, avšak tato propaganda se výrazně lišila od té, jež byla prezentována T. G. Masarykem a E. Benešem v Londýně a v Paříži, jelikož odrážela drsnou realitu na východní frontě. Přesto oba listy pravidelně přinášely výňatky z Benešových i Masarykových projevů přednášených na Západě. Propagandistické psaní bylo v redakcích žádáno, poněvadž působilo jak na legionářské

⁸ KOCOUREK, *Čechoslovakista Rudolf Medek*, s. 45.

⁹ MEDEK, *Pouť do Československa*, sv. I, s. 125–130; viz též FIDLER, *Generálové a legionáři*, s. 169.

řady, tak na ruskou veřejnost, jež měla povědomí o československé národní věci velmi nepatrné. Svůj vliv využil k vypěstování a upevnění vojenského kultu bratrství mezi Čechy a Slováky a spolu s tím i vědomí československé národní identity, jež byla do té doby pouze v zárodku.¹⁰

Od května 1917 vedl vojenské záležitosti v ruské Odbočce československé Národní rady.¹¹ Bitva u Zborova ho neproslavila jako válečníka, ale především jako básníka.¹² Znamenala pro něj zásadní předěl v jeho životě a ovlivnila ho nejen po stránce vojenské a politické, nýbrž i po stránce literární, kde se stala literárním tématem. Báseň *Zborov*, ovlivněná dojmem z bitvy, která Medka proslavila v celém československém vojsku, vyšla poprvé v roce 1918 v Čeljabinsku.

V březnu téhož roku se po dohodě se Sověty usadil v Penze, odkud zamýšlel postupně vypravit všechny československé vlaky na cestu sibiřskou magistrálou až do Vladivostoku. Předpokládal, že on sám odjede posledním z nich. Zároveň se postavil za rozhodnutí Vojenského kolegia prosadit cestu třeba i za pomoci zbraní. Z důvodu vojenského útoku na československé transporty se přihlásil do Čečkovy Penzenské skupiny, se kterou prodělal kruté boje. Dne 10. července 1918 dorazil do Čeljabinsku, kde byl za mohutného potlesku přijat přítomnými vojáky, kteří v něm viděli vojáka, jenž zůstal věrný vojsku a nezpronevěřil se kapitulací před bolševiky. Od srpna 1918 byl postaven do čela Vojenského odboru OČSNR, který v danou chvíli vykonával funkci prozatímního vojenského ministerstva. Medkovým hlavním úkolem bylo reprezentovat československé vojsko na důležitých jednáních. Se zvyšující se prestiží byl ke konci roku 1918 postupně povýšen až na podplukovníka.¹³

Medkovo rozhodnutí opustit československé legie přímo souviselo s jejich reorganizací. Zatímco až do Štefánikova příjezdu v listopadu 1918 byl Medek považován za reprezentanta zájmů řadových legionářů, po Štefánikově odjezdu jeho pověst mezi řadovými vojáky velmi utrpěla. Jednalo se o důsledek dřívějšího jmenování Štefánikovým hlavním pobočníkem na Rusi, díky kterému vstoupil Medek do

¹⁰ KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 46, 73–75.

¹¹ Tamtéž s. 73.

¹² VÁCHA, *Srdce tak bohaté na život*, s. 175.

¹³ FIDLER, *Generálové a legionáři*, s. 172–174.

vojenského vedení československých legií v Rusku. Od té doby se vztahy s řadovými legionáři změnily, jelikož nová funkce přinesla nové odpovědnosti.

V československém vojsku propukla krize, která vycházela z přesvědčení, že vedení nebude správně reprezentovat zájmy řadových vojáků. Byla to doba, kdy byly vojenské rozkazy nahrazovány spontánními diskuzemi či hlasováním. Medek to označil za důsledek nadměrného vystavení legionářské levice vlivům bolševické propagandy. Rozrůstající anarchie uvnitř legií začala podkopávat autoritu vojenského vedení. Situace se vyhroutil dne 20. května 1919 v sibiřském městě Tomsk. Došlo na vzpouru velké skupiny legionářů z 3. a 4. pluku.¹⁴ Na rozdíl od ostatních vytrval podplukovník Medek na svých názorech a podal demisi ze své funkce, na které trval i po uklidnění situace.¹⁵ Souběžně v této době vyšla v Irkutsku jeho nejúspěšnější básnická sbírka *Lví srdce*.¹⁶

Po odstoupení z funkce, přidělené Štefánikem, cestoval z Vladivostoku přes Japonsko, Čínu a Spojené státy jako člen vojenské mise, jejímž cílem bylo sjednat se západními spojenci ve Francii co nejrychlejší návrat československé armády z Ruska do vlasti. Okolnosti jeho odjezdu vrhly stín na jeho pověst, zvláště v levicovém tisku.¹⁷

Po návratu do vlasti se zapojil do práce na ministerstvu národní obrany s cílem provést unifikaci armády. Tento nelehký, ba dokonce obtížný úkol komplikoval po celá dvacátá léta situaci nejen v armádě, nýbrž i ve společnosti. Cílem bylo, aby jednotky dobrovolníků československé autonomní armády v zahraničí splynuly s příslušníky bývalé rakousko-uherské branné moci.¹⁸

Dne 21. května 1920 se Rudolf Medek stal ředitelem Památníku odboje,¹⁹ který byl založen pod patronací prezidenta Masaryka jako upomínka na oběti všech legionářů během války. Po celé meziválečné období se Památník stal symbolem československé státnosti. Jeho posláním bylo uchovat veškerou dokumentaci a materiály vztahující se ke vzniku státu, organizace upomínkových akcí a vydavatelská činnost.²⁰ Příkladem je

¹⁴ KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 110–111.

¹⁵ FIDLER, *Generálové a legionáři*, s. 175.

¹⁶ VÁCHA, *Srdce tak bohaté na život*, s. 381.

¹⁷ KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 119–120.

¹⁸ Marie KOLDÍNSKÁ – Ivan ŠEDIVÝ, *Válka a armáda v českých dějinách: sociologické črty*, Praha 2008, s. 158–159.

¹⁹ VÁCHA, *Srdce tak bohaté na život*, s. 302–303.

²⁰ Jitka ZABLOUDILOVÁ – Petr HOFMAN, *Rudolf Medek*, *Historie a vojenství* 43, 1994, s. 133–157.

čtyřdílná kronika o československých legiích *Za svobodu. Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi 1914–1920*, vydaná v letech 1925–1929, jež byla dílem Rudolfa Medka a Vojtěcha Holečka s přispěním Otakara Vaňka. Medek sám se považoval za ochránce hodnot, které Památník symbolizoval.²¹

Životní proměna se projevila i v jeho tvorbě. Předválečnou dekadentní poezii nahradily především romány, dále novinové články. Románová pentalogie *Anabase aneb Legionářská epepeja* z let 1921–1927 dovršila Medkův poválečný žánr.²² Tento rozsáhlý cyklus si za první republiky získal široké uznání.²³ V druhé polovině dvacátých let sepsal k výše zmíněné pentalogii paralelu pod názvem *Pouť do Československa*, kterou rozdělil na čtyři díly, přičemž první díl válečných pamětí vyšel v roce 1929. Tyto beletrizované paměti nebyly nikdy dokončeny, končí tak na počátku léta 1918.²⁴ Obecně platí, že Medkova poválečná literární díla si rychle našla svoji čtenářskou základnu i díky tomu, že čtenáři se dokázali s myšlenkovými pochody hlavních postav velmi rychle ztotožnit.²⁵

Dvacátá léta znamenala pro Rudolfa Medka štěstí v osobním životě, byť nevydařené první manželství s Pavlou Schreiberovou tomu zpočátku nenasvědčovalo. Osudovou ženou se mu stala Eva Slavičková, dcera akademického malíře Antonína Slavička a zároveň příbuzná prezidenta T. G. Masaryka. Jejich svatba proběhla poslední den roku 1922, nedlouho po Medkově rozvodu. Již v té době měli novomanželé tříměsíční (nemanželskou) dceru, rovněž Evu. Ta bohužel v necelých dvou letech zemřela. Její smrt poznamenala oba manžele na celý život, avšak narození syna Ivana (13. července 1925) a Mikuláše (3. listopadu 1926) pomohlo rodinnou tragédii překonat.²⁶

Rudolf Medek stál ke konci roku 1925 i u zrodu druhé největší legionářské organizace, Nezávislé jednoty československých legionářů (NJČsL). Založení NJČsL znamenalo roztržku mezi pravíci a levíci, jednalo se o důsledek silícího politického napětí.²⁷

²¹ KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 124–126.

²² Rudolf MEDEK, *Anabase aneb Legionářská epepeja*, 5 svazků, Praha 1921–1927.

²³ KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 27.

²⁴ VÁCHA, *Srdce tak bohaté na život*, s. 378.

²⁵ FIDLER, *Generálové a legionáři*, s. 177.

²⁶ VÁCHA, *Srdce tak bohaté na život*, s. 292–293.

²⁷ KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 121.

Program NJČsL se od ČsOL lišil přijetím národního programu na rozdíl od programu sociálního, který si kladl za cíl zvyšovat uvědomění o významu obrany republiky.²⁸

Třicátá léta začala pro Rudolfa Medka slibně. Koncem března 1931 byl povýšen do hodnosti generála,²⁹ zároveň se výrazně zlepšily jeho vztahy s Hradem i armádním velením.³⁰ Na druhé straně ovšem přibývalo lidí, kteří si nemohli nevšimnout jeho nadměrného konzumování alkoholu. O Medkovi se tak začalo psát, že je to bohém, který se až příliš zaměstnává svojí spisovatelskou činností. Tento jeho životní styl se též podepsal na jeho zdravotním stavu.

Své schopnosti znovu prokázal při 20. výročí bitvy u Zborova, jež se stalo celonárodní demonstrací. Po vyhlášení částečné mobilizace v květnu 1938 vyzýval národ k obraně republiky a stal se jedním z předních veřejných hlasatelů. Během sudetské krize vytrval na svých názorech o obraně republiky, což dokonce demonstroval svým zařazením mezi signatáře výzvy Obce československých spisovatelů.³¹ Zhoršující se zdravotní stav ho ovšem přiměl stáhnout se z veřejného života. Výjimkou bylo pouze uložení ostatků Karla Hynka Máchy na Vyšehradě v květnu 1939, jež přerostlo v národní manifestaci. Koncem léta 1940 chtěl odejít do penze, té se však už nedočkal. Zemřel 22. 8. 1940 v Praze.³²

1.2 Formování legií v Rusku

1.2.1 Česká družina

Centrem formování českých dobrovolníků se stal Kyjev. Zde byla 15. srpna 1914 oficiálně založena Česká družina, jejíž prvotní členové se rekrutovali z řad českých krajanů, dále pak z lidí, kteří sem v letech 1900–1914 přišli za prací. Málokdo by čekal, že lidé, kteří byli v předválečném životě učiteli, obchodními zástupci a podobně se stanou veliteli vojenských operací.

Namísto původních dvou, víceméně symbolických rot, byly vytvořeny hned čtyři. Protože však počty krajanů byly omezené, bylo významnou pomocí pro vznikající československou armádu na Rusi příchod nových dobrovolníků z řad zajatců rakousko-

²⁸ Tamtéž s. 176.

²⁹ FIDLER, *Generálové a legionáři*, s. 176.

³⁰ KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 191.

³¹ FIDLER, *Generálové a legionáři*, s. 177–178.

³² KOCOUREK, *Čechoslovákista Rudolf Medek*, s. 211, 215.

uherské armády. Ti měli možnost vstoupit do družiny ihned poté, co se dostali do zajetí. Podmínkou však bylo, že za ně političtí představitelé převezmou písemnou odpovědnost v rámci celé družiny.³³

Česká družina se začala přesouvat na frontu. Dne 22. října 1914 opustila vlakem Kyjev (čtyři roty a štáb) směrem k haličskému Lvovu. Část trasy ovšem museli zdolat pěšky. Po opuštění vlaku se setkali coby první Češi a Slováci v ruských uniformách s válečnou realitou. Po překročení bývalé rakousko-uherské hranice si z čepic sejmuli červenobílé stužky, aby v případě zajetí utajili totožnost. Již první přesuny směrem na Lvov prokázaly fyzickou nepřipravenost mnoha vojáků, jelikož při výcviku absolvovali kratší vzdálenosti, a navíc s prázdnými tornami. Přílišný náklad na zádech navíc umocňovala i nízká kvalita výstroje, zejména obutí. Přitom pochod byl hlavním způsobem přepravy, jelikož v Rusku nebyla tak hustá železniční síť jako ve Francii či Německu. Vlaků se proto využívalo jen na delší vzdálenosti. Pochody navíc ztěžovala i špatná úroveň cest, jelikož silnice se vlivem dešťů měnily v cesty plné bahna.³⁴

Nejobtížnější pochody prodělaly české oddíly v listopadu 1915, tedy v době, kdy vojska centrálních mocností provedla úspěšnou ofenzívu s prolomením fronty. Carská armáda byla nucena dát se na ústup, který byl doprovázen slabou organizovaností a v armádě nastal zmatek, jenž poznamenal i Českou družinu. Ustupovalo se dnem i nocí bez oddechu. Vojáci byli prakticky bezbranní, jelikož se nedostávala munice. Rozpad fronty představoval šok pro někdy až naivně smýšlející Čechoslováky. Situaci zhoršovaly i pověstné potíže carské armády se zásobováním. Fronta se však naštěstí stabilizovala a v následujících měsících začaly do České družiny proudit první posily.³⁵

1.2.2 Československý střelecký pluk a Československá střelecká brigáda

Česká družina zanikla rozkazem ze dne 2. února 1916 z důvodu jejího rozšíření.³⁶ Namísto ní byl ustanoven Československý střelecký pluk, který se však záhy rozrostl na Československou střeleckou brigádu o třech plucích.³⁷ Tu tvořili 1. československý

³³ Dalibor VÁCHA, *Bratrstvo. Všední dramatické dny československých legií v Rusku 1914–1918*, Praha 2015, s. 16–45.

³⁴ VÁCHA, *Bratrstvo*, s. 140–143.

³⁵ Tamtéž s. 147–149.

³⁶ Tamtéž s. 140.

³⁷ Edmund ORIÁN, *Československá legie v Rusku 1914–1920. I. díl*, Praha 2014, s. 81.

střelecký pluk Mistra Jana Husa, 2. československý střelecký pluk Prokopa Holého a později též 3. československý střelecký pluk Jana Žižky z Trocnova.³⁸ Až do února 1917 působily jednotky československé brigády ve všech ohledech jako nedílná součást ruské armády.³⁹

Po únorové revoluci nastal zásadní obrat v symbolice řádů a vyznamenání. Z řádů byly odstraněny atributy monarchie a carův portrét na medailích byl nahrazen postavou sv. Jiří na koni. Pro důstojníky byl založen Kříž sv. Jiří, pro mužstvo a poddůstojníky Řád sv. Jiří.

Řadu mimořádných úspěchů zaznamenaly české rozvědky v březnu a dubnu 1917. Právě Rudolf Medek se jednou z těchto rozvědných akcí proslavil. „*Čeští rozvědčící vyhodili do povětří podkop v německých pozicích. Pět vojáků bylo vyznamenáno za tuto akci Křížem sv. Jiří, praporčík Medek se stal nositelem Řádu sv. Vladimíra.*“⁴⁰

Postupné stahování jednotlivých částí československé brigády ke Zborovu, kde ruská vojska chystala velkou letní ofenzivu, započalo již v květnu 1917.⁴¹

1.3 Na frontě

1.3.1 Bitva u Zborova a její důsledky

Československá střelecká brigáda (1., 2. a 3. československý střelecký pluk), vedená plukovníkem Vjačeslavem Platonovičem Trojanovem, neměla v době útoku ani zdaleka dobudovanou svoji organizaci, navíc byla špatně vyzbrojena a málo secvičena. Přesto byla do bojů nasazena a obsadila pozice, které převzala od finských pluků, které se odmítly ofenzivy zúčastnit. Jednalo se o úsek mezi Pohrebceři a Jozefówkou, nedaleko Zborova, kde nebyl předpokládán hlavní útok, poněvadž brigáda doposud neprodělala ani jedno společné bojové vystoupení.⁴² Československá brigáda tak byla přiřazena k 11. ruské armádě, přičemž hlavním útokem byla pověřena 7. ruská armáda. Z 21. na

³⁸ VÁCHA, *Bratrstvo*, s. 137–140.

³⁹ Victor Miroslav FIC, *Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914–1918. Vznik československých legií v Rusku 1914–1918, ruská otázka a boj za svobodný stát*, Praha 2006, s. 199.

⁴⁰ Jan GALANDAUER, *Bitva u Zborova: 2. 7. 1917. Česká legenda*, Praha 2002, s. 25.

⁴¹ ORIÁN, *Československá legie v Rusku 1914–1920. I. díl*, s. 81.

⁴² Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2014, s. 117.

22. června 1917 obsadila československá brigáda úsek dlouhý přes šest a půl kilometru nacházející se jihozápadně od haličského města Zborov.⁴³

Způsob, kterým útočila československá brigáda, se lišil nejen od způsobu útoku ruské armády, ale i od tehdejších válečných zvyklostí. Útočící jednotky totiž od počátku války postupovaly vpřed v sevřených sestavách, což způsobovalo těžké ztráty. I přesto se generálové nemohli dlouho od této utkvělé představy boje oprostít. Teprve až k závěru války se masově prosadila nová taktika, jež spočívala ve vytvoření menších oddílů, jejichž úkolem bylo pronikat do nepřátelských pozic samostatně. Tuto taktiku začali pravidelně jako první používat Němci, a to až při ofenzívách na jaře 1918. I když je Čechoslováci předběhli, na rozdíl od Němců se u nich nejednalo o předem vypracovanou teorii taktiky pádně odůvodněnou, jelikož českoslovenští vojáci neměli vojenské vzdělání. Zato ovšem měli bohaté zkušenosti s rozvědnou činností. Útok boje u Zborova tak odrážel jejich dosavadní zvyklosti.

Přestože granátníci a útočící roty měli podrobné instrukce, jak mají postupovat, brigáda jako celek nebyla secvičena a neměla ani ucelený plán útoku. Byly to právě bohaté zkušenosti doplněné o improvizaci, díky kterým byla brigáda úspěšná. Některé roty dokonce bez rozkazu vyrazily vpřed na pomoc svým bratrům (čeští vojáci se takto oslovovali po sokolském vzoru) ohroženým z boku nepřítelem. Nutným předpokladem boje bez schematičnosti byla bezesporu vysoká bojová morálka, osobní iniciativa i bojechtivost doplněná o myšlení civilistů, jež nebylo zatíženo schématy naučenými ve vojenských školách.⁴⁴

Čechoslováci zde poprvé stanuli proti českým plukům rakousko-uherské armády. Poválečné líčení boje přinášelo scény setkání otce se synem či bratrů oddělených frontou. Tyto scény byly však spíš výplodem fantazie než realitou.

Zatímco nepřátelské dělostřelectvo útočilo na opuštěné zákopy, malé oddíly Čechoslováků skládající se z šesti až dvanácti mužů napadaly jednotlivé obranné pozice nepřítele, jehož odpor se jim podařilo po šestihodinovém boji zlomit a proniknout až do hloubky 3–5,5 km rakouské obrany. I tak se tento úspěch neobešel bez ztrát. Padlo zde

⁴³ GALANDAUER, *Bitva u Zborova*, s. 30.

⁴⁴ GALANDAUER, *Bitva u Zborova*, s. 46–47.

(nebo bylo prohlášeno za nezvěstné) 185 mužů, přičemž mezi oběťmi byli i vynikající rozvědčíci – J. Vilímek, J. Dostál a E. Podmol. Na 800 československých vojáků bylo zraněno.⁴⁵ Mezi zraněnými byl i Jan Syrový, jenž byl poté považován za symbol zborovského hrdinství.⁴⁶

Přestože z ryze vojenského hlediska byla bitva u Zborova pouhou epizodou a pro ruskou armádu skončila celá ofenzíva naprosto katastrofálně, jelikož v Rusku odstartovala druhé kolo revoluce, pro další osud československého vojska byla bitva u Zborova z politického i mravního hlediska přelomovou událostí.⁴⁷ Po bitvě u Zborova si rozhodující činitele uvědomili přínos českých a slovenských vojáků úspěšně bojujících pro ruskou armádu, a proto Kerenskij vyhověl žádosti poručíka Čečka ohledně neomezeného nábory rakousko-uherských zajatců do československého vojska. V srpnu téhož roku povolil generál Kornilov formování samotného sboru v rámci ruské armády, jenž byl podřízen Odbočce československé Národní rady. Po nezdařeném Kornilovově převratu povolil 9. října 1917 náčelník generálního štábu Duchonin zřízení Československého armádního sboru se dvěma divizemi a záložní brigády. Zároveň bylo povoleno užívání francouzských řádů, velící řečí se stala řeč česká. Tento armádní sbor měl být nasazen do dalších bojů proti Německu a Rakousku-Uhersku. Téhož měsíce byly rovněž přes Archangelsk odeslány do Francie dva transporty, později ještě jeden (jaro 1918).⁴⁸

1.3.2 V zajetí

1.3.2.1 Z rakousko-uherské armády do ruského zajetí

Většina Čechoslováků prošla výcvikem rakousko-uherské armády, a proto první otrěsnou zkušenost s válkou zažila tedy v jejích řadách.

Přestože boj proti Srbsku a Rusku nenašel v českých zemích přílišné pochopení, mobilizace koncem července 1914 proběhla až nečekaně klidně a spořádaně. V té době

⁴⁵ Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996, s. 102–103.

⁴⁶ Miloslav Alexej FRYŠČOK, *Legionáři, car a rudá vlajka*, Brno 2016, s. 163.

⁴⁷ PICHLÍK – KLÍPA – ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, s. 104.

⁴⁸ FRYŠČOK, *Legionáři, car a rudá vlajka*, s. 160.

ještě neměli představu, jaká válka je čeká, jelikož poslední válečné tažení zde proběhlo v roce 1866. Přesvědčení, že válka skončí, „než spadá listí ze stromů“, se nenaplnilo⁴⁹.

Motivy dostat se do zajetí byly různé, málokdy se ovšem jednalo o ideologicky motivované přeběhnutí. Někteří považovali zajetí za sebezáchovný čin. Jednalo se tedy o jednu z možností, jak se dostat z fronty. To bylo možné realizovat zejména zaostáváním za vlastní jednotkou při ústupu, kdy vojákové stačilo ztratit se a zůstat někde ukrytý do doby, než ho Rusové našli. Naproti tomu ideologicky motivovaná přeběhnutí byla chápána jako revoluční akt namířený proti Rakousko-Uhersku. Nebezpečí dobrovolného zajetí si vojáci dobře uvědomovali. Samotný přechod fronty byl velmi riskantní, největším rizikem bylo zastřelení, a to ať už od vlastní hlídky či od Rusů, kterým bylo třeba napřed nějak vysvětlit, že se chtějí vzdát. Další riziko spočívalo v nezdaru přeběhnutí. Pokud by se dezertérům nevydařilo a byli by zajati rakousko-uherskými vojáky, čekal by je polní soud za dezerci. Polní kuráti tuto politickou zradu navíc považovali i za spáchání smrtelného hříchu. Obavy též budily i některé ruské jednotky, zejména kozáci, kteří byli vykreslováni jako nemilosrdní zabijáci.

Dalibor Vácha k tomu poznamenává, že revoluční stanovisko zastávala zprvu především inteligence (byť byla ve značné menšině) opírající se o rozumové důvody. Typickými příklady byli básník a učitel Rudolf Medek a novinář Bohdan Pavlů, kteří se později spolu s dalšími intelektuály stali vlivnými ideology v československém vojsku.⁵⁰

1.3.2.2 Agitace a propaganda

Agitace a propaganda, která byla pevně ukotvena ve své době a konkrétních podmínkách, čerpala z historie českých zemí. Nejvíce vyzdvihovalo bylo husitství a národní obrození, tedy boj proti Němcům. Klád se důraz na hrdinství, bratrství a svobodu, ale i rusofilství (alespoň zpočátku války). Právě rusofilské nálady měly v propagandě nejvíc odpůrců, jelikož se objevovaly názory, že není možné v lidech v ruském zajetí vzbudit lásku k Rusku, poněvadž realita rusofilství zničila. Tyto názory však nebyly pro Rudolfa Medka přijatelné, protože mohly negativně působit na vlastenecky smýšlející lid.

⁴⁹ PICHLÍK – KLÍPA – ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, s. 11–12.

⁵⁰ VÁCHA, *Bratrstvo*, s. 56–61.

Lze pouze odhadovat, do jaké míry bylo odmítnutí vstupu do legií výmluvou. Vstup byl odmítán především těmi, kteří se již nechtěli vrátit na bitevní pole. Byly ale i jiné důvody, a to důvody ekonomické či náboženské. Jednalo se o lidi, kteří si v Rusku našli dobře placenou práci, či o nábožensky smýšlející osoby, pro něž byla přísaha daná císaři vnímána jako náboženský akt. Špatné zkušenosti vojáků s Rusy a obava o vlastní rodinu ve vlasti či nejistota z výsledku války situaci ještě víc zhoršovaly. I když s československou propagandou většina zajatců souhlasila, přihlášku do vojska podali jen ti nejméně odhodlaní. Rozhodujícím faktorem byl pravděpodobně strach, ten byl ovšem dobrovolci odsuzován a zesměšňován.⁵¹

Ideu bratrství podporovalo mnoho předválečných organizací, zejména pak Sokol. Důraz na vlastenecké cítění jistě pomohl náboru mezi Sokoly, neznámá to ale, že každý člen této či obdobné organizace do revoluční armády vstoupil.⁵² Propaganda se též zaměřovala na odkazy na minulost národa, jež měly vzbudit v posluchačích a čtenářích hrdost na příslušnost k národu a podpořit tak vstup do vojska. Velkou zásluhu měli českoslovenští emisáři. Právě ti objížděli lágry a působili přímo na zajatce. Zdůrazňovali, že je jedná o povinnost každého pravověrného Čecha. „*Nadšení se u vojáků jistě objevovalo, ale ne v takové míře, jak o něm mluvily propagandistické texty.*“⁵³

1.3.3 Bitva u Bachmače

Cílem německého útoku bylo zabránit odjezdu československých vojsk z Ukrajiny. K prvnímu střetu došlo u 1. československého střeleckého pluku Mistra Jana Husa s německým předvojem koncem února 1918.

Dne 1. března 1918 překročily všechny jednotky 1. československé střelecké divize přes střežené mosty přes řeku Dněpr na její východní břeh. Německé jednotky, postupující od Žitomíru, dorazily do Kyjeva o několik hodin později. Následující den odrazily jednotky 2. československého střeleckého pluku dva německé pokusy o dobytí mostu přes řeku Dněpr v Kyjevě, avšak Němcům dorazily na pomoc další jednotky doplněné o jednotky ukrajinské. Československé vojsko se proto začalo stahovat na východ ve

⁵¹ Tamtéž s. 129.

⁵² Tamtéž s. 119–130.

⁵³ Tamtéž s. 139.

směru na železniční stanici Priluki. Zároveň velitel 2. československé střelecké divize přikázal, aby 6. československý střelecký „Hanácký“ pluk obsadil Bachmač, největší železniční uzel na Ukrajině. Ve středu 6. března 1918 zahájily jednotky 6. československého střeleckého „Hanáckého“ pluku průzkum podél trati Bachmač–Gomel, který zjistil soustředování německých vojsk u Gomelu a přípravy na postup k Bachmači. O dva dny později, tedy 8. března, byly tyto přípravy realizovány a německé jednotky zahájily postup směr Bachmač.

Velitelem československého vojska u železničního uzlu Bachmač se stal plukovník Jaroslav Červinka, jenž byl velitelem výše zmíněného 6. československého střeleckého „Hanáckého“ pluku.

Dne 11. března 1918 došlo u stanice Doč a u stanic Piski k jednání, v jehož důsledku bylo uzavřeno příměří trvající až do 13. března 20:00 hodin. Tímto činem měly obě strany možnost sebrat své padlé a následně je pohřbít. Této situace rovněž využila 1. československá střelecká divize, která projížděla Bachmači dál na východ.

Příměří, ke kterému se obě zneprátelené strany zavázaly, ovšem netrvalo dlouho. Již druhý den ráno jej porušila německá strana svým útokem na stanici Piski, jež se snažila ovládnout, avšak československým jednotkám se podařilo tento útok odrazit. Toho dne rovněž na bachmačská nádraží dorazilo několik rudoarmějských oddílů, některé z nich dokonce začaly přebírat obranné pozice u stanice Doč. Ačkoli byly sovětské vlaky dobře vyzbrojeny a disponovaly desítky děl a kulometů, z důvodu nevyčvičené obsluhy nebylo možné je použít. Ve středu 13. března 1918 vypukly boje v prostoru Česnokovky, do nichž se na straně Čechoslováků zapojili i sovětské oddíly. *„Poté, co během 13. března projely všechny vlakové transporty železničním uzlem, čs. jednotky Bachmač opustily a pokračovaly ve svém stahování z Ukrajiny do středního Ruska.“*⁵⁴

Tyto boje po boku bolševiků si z řad legionářů vyžádaly 91 obětí či nezvěstných a více než 200 zraněných. Paradoxně bylo hrdinství Čechoslováků oceněno i nepřítelem.⁵⁵ Přestože byl úspěch v této bitvě pro československé vojsko klíčový, zůstává bitva u Bachmače ve stínu bitvy u Zborova.

⁵⁴ Jiří FIDLER, Jiří, *Dějiny československých legií v datech*, Praha 2019, s. 179–186.

⁵⁵ FRYŠČOK, *Legionáři, car a rudá vlajka*, s. 168.

2. Pout' do Československa

První světová válka ovlivnila Rudolfa Medka na celý život. Nejen že se stal vojákem, kterým už dokonce života zůstal a ke své původní učitelské profesi se už nevrátil, změnil se i jeho postoje, které se promítly i v jeho stylu psaní. Básně vycházející v dekadentní *Moderní revue*, časopise populárním před válkou, vystřídala díla s legionářskou tematikou zahrnující osobní prožitek. Jako propagátor legionářského mýtu s koncepcí čechoslovákismu se stal důležitou osobností první republiky.

Rudolf Medek uvádí, že na základě rozhovoru s nejmenovaným historikem, který se ovšem konce války nedožil, se rozhodl sepsat své paměti a podat tak svědectví o tom, co viděl a zažil, byť pochyboval, zda budou mít jeho paměti vůbec nějakou cenu. „*Osud dopřál mi i nejvyššího štěstí, jehož se může dostat muži: hájiti práv své vlasti se zbraní v ruce jako voják.*“⁶⁰

První díl *Pouti do Československa V mundúru Rakousko-Uherska* začíná stručným výkladem autorova dětství, avšak zaměřuje se především na události, které se staly po Medkově odmaturování na učitelském ústavu v roce 1909 a zejména po roce 1914 až do jeho přeběhnutí na ruskou stranu koncem roku 1915. Tento díl je prodchnut slovanským vědomím, zejména čistým rusofilstvím, jsou zde nastíněny i počátky jeho odporu k Rakousko-Uhersku, který se postupně umocňuje. Jedná se zároveň o jediný archivní pramen, jenž se k Medkovu dětství a dospívání váže.

Druhý díl *Matka Slavie a Matuška Rossija* poukazuje na Medkovy postupné střety s realitou, kdy shledává své dosavadní rusofilství za poněkud naivní. Celý díl je věnován jeho pohybu v Rusku v roli válečného zajatce, který touží být konečně vojákem České družiny a pracně hledá pochopení pro ruské smýšlení zatížené byrokracií.

Třetí díl *Stará brigáda*, jež považuji za stěžejní, pojednává o době od léta 1916 do jara 1917 a zaznamenává Rudolfa Medka jako frontového vojáka, který si pevně stojí za svými názory a je odhodlán věrně sloužit československé věci i jako řadový voják. Zmiňuje zde problém tzv. důstojnické otázky, pro kterou zjevně nemá příliš pochopení, jelikož mezi dobrovolníky byla řada příslušníků inteligence, kteří by si na důstojnickou

⁶⁰ MEDEK, *Pout' do Československa*, sv. I, s. 5.

hodnost mohli dělat nároky, což nelze, poněvadž musí být zachovaná určitá hierarchie. Dalo by se tedy konstatovat, že vystupuje jako kritik kariérního růstu. Jeho jediným požadavkem bylo, aby se všichni primárně soustředili na to, co je jejich poslání – být dobrým řadovým vojákem. Zde byl zřejmě ovlivněn celým zdlouhavým procesem (viz předchozí díl), který toto přání příliš oddaloval. Na druhou stranu přiznává, že v onu dobu velmi vzhlížel k lidem, jimž se vyznamenání dostalo a přál si jej rovněž mít. Zároveň se zde naplno projevuje Medkova touha po autoritativním pořádku ve vojenských záležitostech, zejména v československé záležitosti na Rusi. Tato touha pramení tedy již v době, kdy byl pouhým řadovým vojákem, nikoli až v pozdějších letech.

Poslední díl *V zajetí ruské revoluce* pojednává o Medkově roli politického agitátora a zástupce vojska na Rusi, kdy sám Medek se jako nově zvolený zástupce Odbočky československé Národní rady prezentuje spíše jako politik a organizační vůdce, jehož povinnosti se značně liší od povinností řadových vojáků. Tento díl zaznamenává období od jara 1917 do března 1918, tedy do bitvy u Bachmače, která stále zůstává ve stínu legendární bitvy u Zborova. Rovněž je to doba, kdy se Medek střetává se smrtí mnohem víc tváří v tvář, a to nejen díky ruské revoluci a její všudypřítomné anarchii. Smrt v této době potkala řadu jeho přátel, ve svých memoárech nejvíc vzpomíná na Jaroslava Igora Vilímka a Václava Ottu.

2.1 V mundúru Rakouska-Uherska

Záliba ve čtení ho provázela celé mládí a bezpochyby tak formovala jeho charakter i názory. Ve svých pamětech uvádí, že během školního roku sníval o tom být básníkem, o prázdninách naopak vojákem, neboť Hradec Králové bylo staré posádkové město. Už jako malý chlapec ovládal značení vojenských hodností, poněvadž se s vojáky setkával celé dětství. V té době ještě netušil, jak mu budou tyto záliby osudnými a později se dokonce protknou.⁶¹

Čím dál víc toužil stát se básníkem a posedla ho nejvyšší možná ctižádost: „*Bud' otiskne Moderní Revue tvoji básničku, nebo stojíš za houby.*“⁶² Dočkal se. Dne 8. dubna 1909 otiskla Moderní revue jeho báseň *Rokoko*. Tímto činem vstoupil Rudolf Medek, stále

⁶¹ Tamtéž s. 7–9.

⁶² Tamtéž s. 12.

ještě student čtvrtého ročníku učitelského ústavu, do literatury. Po brzkém odmaturování nastoupil po prázdninách jako výpomocný učitel v Libčanech. Předtím, než se tak stalo, snil o cestě do Ruska.

V letech 1912–1913 věnoval velkou pozornost dění na Balkáně, přičemž zdejší vývoj sledoval až do světového konfliktu. „*Dvě události mne vyburcovaly z mé apolitičnosti. Balkánská válka a s ní spojená částečná mobilisace v Bosně a pak moje odvedení na vojnu.*“⁶³ Těsně před válkou jej čekalo splnění vojenské povinnosti, nejprve v Pule. Zde však dlouho nepobyl, jelikož byl přerazen a odeslán do Štýrského Hradce ke studiu pro jednoroční dobrovolníky. K návratu z vojny mu dopomohla fyzická slabost, v jejímž důsledku zkolaboval a upadl do bezvědomí. Nejprve byl poslán na třítýdenní ozdravný pobyt k moři a poté odjel domů. Takovýto návrat z vojny si ovšem nepřál a sám i po letech přiznává, že se za něj z hloubi duše styděl.⁶⁴ V tu chvíli ještě netušil, jaká vojenská kariéra jej čeká a jistě kdyby mu to někdo tenkrát řekl, nevěřil by mu vědom si svých tělesných proporcí.

Většina jeho tehdejšího přesvědčení měla nepolitický podklad. Jednalo se spíš o individuální radikalismus vycházející z odporu proti monarchii. K posílení jeho slovanského vědomí mu dopomohla nejen četba ruské literatury, ke které se od doby svých studentských let opět vrátil, ale i jeho krátký ozdravný pobyt na jihu mezi Slovinci a Chorvaty. Zprvu se jednalo o zájem čistě literární, čítal zejména Dykovy články v časopise *Samostatnost*. Právě tuto dobu považuje za počátek svého politického myšlení. Dykova brožura *Balkán a my*⁶⁵ dovršila jeho orientaci vůči Srbsku a došel k závěru, ve kterém poukazuje na nutnost samostatnosti, poněvadž vývoj národa již plně uzrál: „*Každý zdravý, vyvinutý národ, jehož sociální struktura dospěla už evropské civilizační podoby a jehož kulturní i hospodářská síla se může odvážiti soutěže, musí stůj, co stůj usilovati o politickou neodvislost, o vlastní státní domov, nemá-li ho dosud; my jsme jej měli, není tomu vlastně ani tak dávno...*“⁶⁶

Sarajevský atentát na Františka Ferdinanda d'Este sám označil jako atentát na českou duši a byl přesvědčen, že znamená válku, kterou si údajně v hloubi duše přál. Tvrdil, že

⁶³ Tamtéž s. 13.

⁶⁴ Tamtéž s. 15–17.

⁶⁵ Viktor DYK, *Balkán a my*, Praha 1913.

⁶⁶ Tamtéž s. 19–21.

je jí zapotřebí stejně jako injekce či hygieny a že po ní nebude tolik bídy v Evropě. Zavraždění následníka trůnu vyvolalo ovšem zármutek i u české veřejnosti. Uvádí, že i když těch lidí, které tato zpráva zarmoutila, nebylo mnoho, i to málo ho pohoršovalo. Ne že by sirotci nevzbouzeli soucit, větší starosti si ale dělal o českou duši. Tehdy řekl: „*Díky tobě, osude, že mi dáváš prožítí velikou dobu. Jen abychom my ve veliké době nezůstali malými. Rakousko a jeho arciknížata mohou si podlehnout atentátu, ale tobě, česká země, musí být atentát ranou do čela, která vzpamatuje.*“ Takto volně mohl mluvit jen mezi přáteli, na veřejnosti nebylo radno atentát schvalovat. Navíc až do poslední chvíle málokdo věřil ve válku. Ta však přišla jako stín, jenž postupně padl na celý svět.⁶⁷

Atmosféra z července 1914 přivedla Medka k četbě historických knih a k vlastenecky orientované četbě. Tyto tituly se pro něj staly mnohem důležitějšími než dříve a znovu se dostal jak k politice předešlého století, tak k politice nedávných let. Četl *Ideu státu rakouského*, řeči Riegrovy, *Pokrokovou revui*, kterou dříve vyhledával jen pro rubriky týkající se literatury a umění, a mnoho dalších. Snažil se vysvětlit si vztah sociální demokracie k českému nacionalismu, zároveň začal přemýšlet o staročesích a mladočesích. Mnohokrát byl prý udiven, co vše se dozvěděl.⁶⁸ Článek dr. Karla Kramáře o „válce Slovanstva s Germánstvem“ zapůsobil na Rudolfa Medka neobyčejným dojmem. V článku bylo podle něj naplno řečeno to, co se ostatní báli doznat, byť si to třeba i mysleli. Tvrdil, že pokud duše českého člověka byla opravdu česká, zapůsobil na ni tento článek stejně jako na něho samotného.

Po srpnových událostech došel Medek přesvědčení, že svět stojí proti Německu, které musí být poraženo. Právě tato víra ho provázela následující dny, snad i roky. Podle jeho názoru však počátky války této víře moc nepřály, neboť v prvních měsících války celý svět mohl jen žasnout nad německým sebevědomím. Slib, že válka skončí, než listí ze stromů opadá, se nenaplnil.⁶⁹

Medka dráždilo i přesvědčení, že by český člověk mohl brát přísahu císaři vážně. On sám se totiž naprosto ztotožnil s kramářovou myšlenkou války Slovanstva

⁶⁷ Tamtéž s. 22–23.

⁶⁸ Tamtéž s. 23–25.

⁶⁹ Tamtéž s. 32–34.

s Germánstvem, a proto fakt, že čeští vojáci jdou do boje proti Srbům a Rusům, byl pro něj nepřijatelný. Rakousko ovšem nezahálelo ani ve svém zázemí. Kromě válečné propagandy byla česká společnost prostoupena naslouchači. Dle Medka se jednalo především o Židy, kteří byli převážně rakouské národnosti. Ve svých vzpomínkách je dokonce označil za jedinou „čistě rakouskou národnost ve starém mocnářství.“⁷⁰ Tento latentí antisemitismus, jenž se u Medka objevuje, vychází z přesvědčení „kdo není s námi, je proti nám“.

Pád Lvova a první bitva na Marně posílily tehdejší nálady všech lidí, kterým nebyla tato válka lhostejna, a stávaly se dle Rudolfa Medka čím dál tím víc revolučnějšími. Jelikož ani Medkovi nebyla válka lhostejna, věnoval sledování válečných dějů a pohybům vojsk velkou pozornost. Rovněž dospěl k přesvědčení, že by bylo vhodné, aby se svými názory obeznámil své žáky nejvyššího ročníku. Kupodivu na něj nepřišlo za celou tu dobu udání.⁷¹

Jelikož ho srdce táhlo na východ, začal podnikat první kroky. Pořídil si mapu Ruska a začal ji pilně studovat. V té době byly prozatím jen dvě fronty: srbská a ruská. Toužil se dostat na frontu ruskou, přičemž četba Tolstého románu *Vojna a mír* jen utvrdila Rudolfa Medka v jeho důvěru v Rusa a vůbec v celé Rusko. Zároveň nedbal na rady svých přátel, kteří ho nabádali k podnikání různých kroků pro zkázu svých orgánů jen proto, aby nemusel narukovat do armády. On sám si tajně si přál opak, jen nechtěl, aby to vypadalo, že se hrne do války – té rakouské.

Již od vypuknutí války tvrdil, že nejhůře je mu z lidí, kteří dobrovolně umírají pro cizí věc, tedy dle jeho chápání umírají pro Rakousko-Uhersko. Zdálo se mu, že nemůže být nic horšího. Ale bylo. Tito lidé se našli i mezi lidmi, které považoval za vlastence. Za hlavní cíl tak považoval zjistit, kdo je ve skutečnosti přítel a kdo nepřítel. On sám měl jasno, a proto když ho odvedli, byl rád, že osud takto řídí jeho kroky. Přidělenou rakouskou c. k. uniformu považoval jako symbol otroctví, neboť čím byla parádnější v době míru, o to více byla hanebnější v době války. Jak sám zmiňuje, osud si pravděpodobně přál, aby se stal rakouským důstojníkem, a tak byl poslán do Jablonce do důstojnické školy, kde se snažil pochytit co nejvíc zkušeností, poněvadž doufal, že se

⁷⁰ Tamtéž s. 36–37.

⁷¹ Tamtéž s. 39.

mu to jednou v Rusku bude hodit a prohlásil: „*Hlavní věc je, přijít na nepřítele, toho pravýho.*“⁷² Současně zmiňuje, že válka utišila všechny literární polemiky a z původních protivníků se najednou stali přátelé, jako například Rudolf Medek s Josefem Kodíčkem. Spojovalo je najednou něco mnohem víc, a to nenávisť vůči válce na straně Rakouska.⁷³

Ačkoli ho dle jeho slov vše hnalo do Ruska, byl nakonec se svým regimentem přeložen do Szolnoku, zatímco maďarské pluky byly převeleny do Prahy. Nevraživost, která panovala mezi Čechy a Maďary, považoval ještě za silnější než tu, která panovala mezi Čechy a Němci. Den před odjezdem stihl navštívit Národní divadlo, ve kterém orchestr zrovna hrál Smetanovu *Mou vlast*, což považoval za víc než symbolické. Zároveň mu došlo psaní od jeho bratra Jaroslava, jenž byl též odveden, ne však na ruskou frontu, nýbrž na nově otevřenou frontu italskou. Rudolfa tato zpráva zarmoutila, přál si vzít bratra s sebou do Ruska na cestu, jež považoval za „*ujednanou s osudem*“.⁷⁴

Cestou ze Szolnoku do Východní Haliče míjeli vše, co dotvářelo obraz vojny – vlaky plné výzbroje, raněných či vagony zajatých Rusů. Všude vládl smutek, veselé tváře nezahlédl ani mezi Čechy. Během cesty zažil spolu s mužstvem šikanu, zejména od poručíka Schwarze. Dle Rudolfa Medka poručíci a kapitáni „pracovali pro ruského cara“, a to díky svému chování. Sám ale dospěl k názoru, že je to lepší, než kdyby se k nim chovali s laskavostí, jelikož by jej přivedli do rozpaků. Rudolf Medek byl jako kadet, tedy žák důstojnické školy, v lepší pozici než mužstvo, poněvadž se svou hodností patřil již k důstojnickému sboru, a proto se mu dostávalo pouze nadávek. To však bylo nic oproti tomu, co zkusilo mužstvo, a i proto často brával vinu na sebe. Nadávky prý neposlouchal, pouze rezignovaně odpovídal: „*Jawohl, Herr Hauptmann!*“⁷⁵

Po příjezdu do Mukačeva zahlédl z vlaku dva veliké hroby padlých. Medkovi docházelo, že čím více se vlak blíží k bojišti, tím více se zároveň blíží k pohřebišti. Opět ho přepadly myšlenky na smrt a úvahy o největším možném lidském štěstí v této válce, za které považoval vrátit se alespoň jako řadový voják České družiny do osvobozené

⁷² Tamtéž s. 42–49.

⁷³ Tamtéž s. 57.

⁷⁴ Tamtéž s. 60–62.

⁷⁵ Tamtéž s. 81.

vlasti, byť v této době o České družině zatím věděl jen něco málo od některých důstojníků.

Dojeli až k bojišti, kde vlak zastavil. Byl již konec léta 1915 a pomalu přicházel podzim, který se dle Medkova názoru dostavil daleko dříve než jindy. Halič byla dle Medka dokonalé bojiště plné zřícenin, ostnatých drátů, a především bláta a špíny. V těchto podmínkách polorozstříleného zázemí ho čekal první nocleh za frontou, který spolu s ostatními kadety strávil v příbytku u Žida. Následující den se již v ranních hodinách vydali na pěší pochod, jenž byl zároveň jakýmsi cvičením. Realita byla drsnější, než předpokládal. Medek později vzpomíná, že nikdy a nikde jinde na světě se nelepilo na jeho nohy tolik bláta, jako ve východní Haliči. Všudypřítomné bláto ztěžovalo vojákům podmínky na frontě, první dny je provázela také žízeň, hlad a zima, která byla důsledkem ustavičných dešťů. Do toho se u většiny přidal průjem a zároveň vši. V důsledku všeobecné bídy došlo na drancování této země, což se Medkovi vůbec nelíbilo. Jakožto slovanskou zem ji totiž považoval za svou. Poručík Schwarz ovšem snázory akcentujícími slovanství vůbec nesouhlasil, jelikož se již necítil býti „ve své zemi“.⁷⁶

Jakmile se nad jejich hlavami prvně objevily ruské aeroplány, přepadl prý Medka nepříjemný pocit. I když se říkalo, že mají málo střeliva, stejně ho doprovázel pocit tísně a úzkosti. Bomba nakonec opravdu svržená nebyla, alespoň v tento okamžik. Právě tento čin byl jedním z mnoha, kdy rostla Medkova důvěra k Rusům. Ve stejné době si velitel pluku nechal svolat důstojnický sbor včetně kadetů. Přijal je s úsměvem na rtu, což bylo velké překvapení a změna. Již si přivykli hrubosti a týrání. Medek se toho paradoxně zhrozil. Obával se, aby na to „čeští Vašíčkové“ neslyšeli a nebyli ochotní dát za Rakousko-Uhersko svůj život.

Pochodový prapor, ve kterém se nacházel Rudolf Medek, byl „rozprášen“ ihned po příchodu do Burkanova. Ne však zásluhou Rusů, nýbrž proto, že byl rozdělen na skupiny, které měly nahradit ztráty v bojových praporech 88. pluku. Zde zažil týden v rotě hejtmána K., což zpětně považoval za úplně nejhorší, co za světové války zažil. Považoval ho dokonce za ještě horšího než rakouské důstojníky. Po skončení války ho ke svému údivu našel ve službách vlasti, a i proto ve svých retrospektivních pamětech

⁷⁶ Tamtéž s. 85–87.

uvádí jen počáteční písmeno. Jak už bylo zmíněno, i přes to všechno si nepřál důstojníka milovaného mužstvem, jelikož mužstvo by prý kvůli němu šlo do ohně, tj. do boje proti Rusům. Ve svých pamětech vzpomíná: „*Nepřál jsem si nikterak, aby čeští vojáci v rakouské armádě chodili do ohně pro své důstojníky. Mou touhou bylo, aby šli jednou do ohně pro českou věc, pro československou svobodu.*“⁷⁷ Rudolf Medek zaujal stanovisko, že „čím hůře, tím lépe“. Opět mu byly lhostejny nadávky na svou osobu, avšak pohled na týrané lidi v něm vzbouzel lítost. Sám přiznává, že hříchy, které tu byly napáchány, nemůže nikdo na zemi odpustit – pouze Bůh. Avšak to jej přivedlo k myšlenkám, zda i ten je může odpustit, je-li spravedlivý.

Rudolf Medek se nejprve ocitl v praporeční záloze v burkanovském lese, která se nacházela zhruba půl hodiny od prvních linií. V praxi to vypadalo tak, že roty měnily každý týden své pozice. Dvě roty byly vždy v přední linii v zákopech, jedna rota v praporeční záloze pracovala na rezervních zákopech a jedna rota v plukovní záloze v Burkanově odpočívala. Součástí odpočinku bylo odvšivení, které bylo ovšem účinné jen do doby, než znovu nastoupili do zákopů. Ty se totiž nijak odvšivit nedaly. Když se Medek ocitl poprvé v zákopech, doprovázel ho neobyčejně tesklivý pocit, byť v té době nebylo po nepříteli ani slechu. Naproti zákopu se rozprostíralo mírné pohoří uzavírající obzor, jehož nejvyšším bodem byla kóta 382, dle Rudolfa Medka „Mogila“, kterou hlídala polní stráž. Až do ofenzivy v roce 1916 byla jedním z nejsilnějších bodů, který Rakušané s Němci vybudovali ve východní Haliči. Tesklivost tedy vycházela z představy, že Rusové se nacházejí až za kopci, a proto začal velmi důsledně studovat situaci a mapy. Zneklidňovala ho informace šířená kterýmsi vyšším důstojníkem o brzkém separátním míru, o který údajně co nevidět požádá car. Rudolfa Medka ani nenapadlo tomuto tvrzení věřit. Nechtěl mír, alespoň ne tento. Rakouská propaganda však na kurzech, které navštěvoval i kadet Medek, hlásala, že jejich srdce musí být „černožluté“ a že i pánové Masaryk, Kramář a Klofáč, stejně jako Česká družina, brzy poznají, že říše je nepřemožitelná. Tato slova na něj působila přesně naopak, než by si rakouská propaganda přála, a v Medkovi tak rostl čím dál větší pocit vzdoru.⁷⁸

⁷⁷ Tamtéž s. 95–97.

⁷⁸ Tamtéž s. 97–99.

Dny i noci ubíhaly celkem klidně. Ani by skoro neřekli, že nějaká válka je, jelikož až na výjimky to Medkovi připomínalo spíš skautský tábor, a proto doufal, že zde bude možné i číst a psát. Zároveň jako kadet měl svého důstojnického sluhu, jmenoval se Stehlík. Stehlík byl původně kreslířem u stavitele, což se Medkovi náramně hodilo. Z domova mu poslali notes, do kterého si i od Stehlíka nechával zakreslovat, co sám uznal za vhodné, tedy co bylo dobré pro Rusy. Rusové byli v Medkových tehdejších představách něco jako „pánibozí“.

Zakrátko věděl vše, co „správný velezrádce“ vědět potřeboval. Mimo to, že věděl, kde je co na mapě, se zabýval myšlenkou o mravní povaze velezrady. Bylo mu líto rakouských kamarádů, které se chystal zradit. *„I oni zkusili mnoho, ale v této válce zkoušel ovšem každý, přítel i nepřítel. Zváživ a sečet vše, řekl jsem nakonec, že nejsem nic víc a nic míň než český člověk. A úkolem bylo státi se českým vojákem.“*⁷⁹

Jedné noci ho probudil hluk střelby. Zatímco starší poddůstojníci byli již znalí situace, Rudolf Medek sám sebe označil za nezkušeného nováčka. Spolu s ostatními utíkal k pozicím do přední bitevní čáry, kde se vše přiostrňovalo. Když mu nad hlavou letěl granát, myslel si, že nepřítel útočí přímo na něj. Jeho úkolem bylo nabádat mužstvo ke střelbě, sám však nevěděl, kam má střílet. Marně se snažil vypátrat nějakého Rusa před dráty. Ve vzpomínkách přiznává, že po nich nechtěl střílet, ale chtěl je konečně vidět, především jak postupují. Nic takového se však nestalo. Té noci byl pouze svědkem velkého hluku, který označil za nesmyslný. Až druhý den ráno se dozvěděl, že šlo o jeden z aktů poziciční války, kdy se nervy musí stále dráždit, aby si nepřítel nezvykl na příliš ticha a klidu.

Medkův zrak se denně upíral k Mogile. Sledoval ji a čekal, až na něj přijde řada. Jednoho dne do zákopů přivedli ruského přeběhlíka, údajně krásně vyzbrojeného a vystrojeného. Rudolf Medek si nedovedl vysvětlit, proč od Rusů přeběhl k Rakušanům. Drásalo mu to srdce, poněvadž nerad viděl ruské přeběhlíky. Přál si vidět jiné, ty rakouské, což ho přivádělo k horkokrevným plánům.⁸⁰

Díky službě na Mogile se seznámil s terénem velmi důkladně. Nikdy předtím v životě si tak všeho nevšímal a nic tak podrobně nestudoval. Věděl, kde je jaký terén, překážky,

⁷⁹ Tamtéž s. 101.

⁸⁰ Tamtéž s. 102–105.

kudy vede stezka, a obecně vše, co bylo zapotřebí. Blížily se Vánoce, tedy doba, kdy vojáci psali domů tesklivé dopisy, jejichž cenzorem se stal právě Rudolf Medek. Vojáci brzy přišli na to, že cenzurovat neumí, Rudolf Medek zas na to, že inteligence je politicky zbabělá na rozdíl od prostších a politicky „primitivnějších“ lidí, jelikož se obrací na rozumové důvody zachování Rakouska-Uherska. Jeho zmínky o českém vojsku byly z větší části označovány za „vlasteneckou naivnost“. Zprvu hovořil o svých plánech útěku s mnoha mladými lidmi, pochopení se mu ovšem z větší části nedostalo. Došlo nejen na výsměch, ale i na výhrůžky. Sám poznal, že bude rozumnější méně důvěřovat a raději se uzavřel víc do sebe. V tomto duchu pokračoval dál v cenzuře. Přiznává, že někdy se jednalo o velmi radostné počtení, se kterým se nikdy později už nesetkal. I prostí lidé ovšem chápali, že nelze psát tak, jak si myslí, ale i přesto měly v sobě jejich dopisy podle Medka více mužnosti, než „všecky žvasty „intelligence“, která neuměla nic než jíti mi na nervy.“⁸¹

Medka se zmocňoval strach, že bude převelen na italské bojiště. On však zaslíbil své srdce Rusku a Rusům a hodlal zde stůj co stůj zůstat. Ti se naštěstí začínali ozývat. Čím víc rostla nervozita rakouských důstojníků, tím více rostly Medkovy naděje. Navíc začal postupně nalézat spoluhříšníky. Jedné noci k ránu byl opět probuzen střelbou, tentokrát ovšem více zuřivější. Zprvu vše vypadalo podobně jako posledně, avšak jen do doby, než krajinu osvětlil reflektor a Rudolf Medek konečně uviděl Rusy. V zákopech zavládla panika vyvolaná klamnou informací, že se Rusové prodírají do zákopů. Obrat učinili až rakouští vrhači min, kterým se podařilo ruský útok odrazit. Medek si až zpětně uvědomil, co se tu noc vlastně stalo. Rusové sice dobyli Mogilu, postupovali však bez dělostřelecké přípravy, ba i bez ručních granátů. Proti rakouskému opevnění tak postupovali prakticky nevyzbrojeni. V tento moment se Medek poprvé Rusů zděsil. Nedokázal si vysvětlit, co to mělo být a zda Rusům opravdu tak málo záleží na lidských životech. Byl to zkrátka podivný ruský útok, který krvavě ztroskotal. Ještě větším šokem pro něj bylo zjištění, že se takové věci dělají běžně, i když se ví, že nebudou mít úspěch a obětuje se při tom mnoho lidských životů z důvodu matení protivníka předstíraným hlavním útokem, zatímco skutečný úder přijde jinde.

⁸¹ Tamtéž s. 108–109.

Největší lítost projevil Medek nad těmi, kteří leželi před dráty a doposud žili. Až v podvečerních hodinách přinesli sanitáři několik raněných Rusů. Tehdy se poprvé setkal tváří v tvář s umírajícím Rusem, jenž byl uložen v krytu nedaleko toho jeho. Rus se na něj díval vyděšeně z obavy, že jej bude mučit. Řekl pouze „pravoslavnyj“ a ukázal Medkovi malou měděnou ikonku na svém krku. Medek mu dal napít svého vína, oplátkou mu byl Rusův vděčný pohled, byť za chvíli vše zvrátil. „Jeho“ Rus se ještě dožil rána, a tak si Medek přál, aby ho někdo odnesl do nemocnice. Nabízel se i sám. Odpovědí mu bylo, že už živ není. V poledne se tato slova naplnila, Rus byl mrtev. Medek poté sňal z jeho hrdla ikonu a nosil ji až do svého odchodu z Kyjeva na jaře 1918, kdy svůj amulet ztratil. Domníval se, že má právo jej nosit, poněvadž chtěl v díle onoho Rusa pokračovat. I když později zažil i větší krveprolití, toto ho nepřestávalo strašit i po letech. Byla to přece jen jeho první zkušenost s hromadnou smrtí.⁸²

Na protějších kopcích začala každým dnem vyrůstat nová a nová opevnění. Ruská strana chystala protiofenzívu. To potvrzovalo i ruské dělostřelectvo, které se ozývalo čím dál častěji. Život v zákopech se stával víc válečným podzemním tábořením. Medek za celou dobu neviděl důstojníka, který by nepil. Pokud to někdo zpočátku neuměl, rychle se tomu přiučil. Posílnění alkoholem troufale hovořili o osudu národů.

Období Vánoc doprovázelo novolunní, tedy temné noci. Na frontě nastal klid, nepřítel se téměř neozýval, až to údajně bylo nepříjemné. Medkovi se v noci kolikrát zdálo, že slyší český zpěv a vidí blížící se česká vojska. Během dne míval rozhovory s jednoročním dobrovolníkem Pracným, který se rozhodl dezertovat k Rusům spolu s Medkem.

Jedné noci dostal Medek službu mezi 11. a 2. hodinou ranní. Nařídil Pracnému, aby si vzal pušku i zásobu střeliva a provázal ho jako jeho sluha po zákopech. Sám Medek se opatřil holí a dobrým revolverem. Nastal ideální čas. V Medkových očích byla hanba zdržovat se v rakouských zákopech déle, než bylo nutné za předpokladu, že mohl podniknout něco jiného. Jeho sluha Stehlík s velikými omluvami účast odmítl.

Před zákopy potkal vystrašeného Pracného. Ten se obával velké tmy z důvodu, že nebude vidět na cestu. Pracný dokonce uvažoval, zda by nebylo lepší cestu odložit na

⁸² Tamtéž s. 109–115.

jasnější noc. Dále se obával, že se stočí špatným směrem a Rakušané je postřílejí v domnění, že se blíží Rusové. S tímto tvrzením Rudolf Medek zásadně nesouhlasil a obořil se na svého kamaráda, kterému nezbylo nic jiného, než jej mlčky následovat. Vše šlo prozatím podle Medkova plánu. Přes spojovací chodbu došli k polní stáži a pokračovali dále přes dráty pod záminkou zkontrolovat sousední polní stráž. Zpočátku lezli velmi tiše. Co chvíli se museli krčit či si lehnout do bláta, jelikož noc prozářila vystřelená raketa, a to nejen rakouská, ale i ruská. V tu chvíli prý měli pocit, že dráty nemají konce. Co chvíli zakopli o zvonečky vyrobené z prázdných konzerv, jež měly vyburcovat rakouské hlídky. Sám Medek nevěděl, jak dlouho takhle lezli, ale podle pozdějších propočtů to trvalo zhruba hodinu. Byli již na smrt vysílení. Po celou dobu museli být velmi ostražití a vše podnikat za největšího možného ticha, jinak by zahynuli ve vzájemné rakouské a ruské střelbě. Navíc ruské i rakouské hlídky v určitých intervalech střílely na obě strany. Překážkou jim byli i mrtví Rusové z posledního masakru, o které tu a tam zakopli. Nakonec se jim podařilo úspěšně zdolat i minové pole a dostat se přes dráty. Bez odpočinku museli pokračovat dál. Zde před nimi vystaly nové hrůzy, jako například keříčky, které vypadaly jako plížící se vojáci či louže připomínající oči mrtvých. Pracný znovu navrhl, aby se vrátili, načež mu Medek odpověděl, že ho zastřelí, nepůjde-li dál. Jakmile se dostali za potok, spadla z obou velká tíha. Šli klidněji, ruská polní stráž však stále nikde. Medek zrovna sdělil Pracnému, že tady někde už to musí být, když v tom se před nimi ozval „měkký“ hlas s otázkou, kdo tu hovoří. Medka zavalilo nesmírné štěstí, Pracný pohotově odpověděl: „*Nepucaj!*“. A Rus nevystřelil.⁸³

2. 2 Matka Slavie a Matuška Rossija

Překročení onoho zmíněného potoka ve Východní Haliči přirovnává k překonání řeky Rubikon. Zároveň zmiňuje, že byl naplněn slavjanofilstvím vůči všemu ruskému, zejména dávnou literární sentimentalitou. Polil ho nesmírný pocit štěstí, když uslyšel ruský hlas, který se navíc místo výkřiku „stůj“ otázal, kdo tu hovoří. Poté je obklíčilo šest vojáků, což Rudolfa Medka trochu urazilo, poněvadž přišli dobrovolně. Nejprve museli odevzdat „*ty rakouské zbraně*“, poté vše, co měli. Rudolf Medek vzpomíná na své drahé hodinky, které mu na frontu zaslal jeho otec a nyní mu byly odejmuty, avšak

⁸³ Tamtéž s. 124–130.

snažil se to brát pozitivně a sám v sobě ospravedlňoval chování ruských vojáků. Došel k názoru, že proč by je nemohl věnovat Rusovi z lásky jako odměnu za to, že bojuje za českou věc. I když se takto snažil ukonejšit před zklamáním, stejně přišlo. Rozdíl mezi rakouskými a ruskými zákopy byl zřejmý, což se značně lišilo od jeho představ. Není proto udivující, že byl nemile překvapen a zaskočen.

Velitel čety je zavedl před poručíka k výslechu. Zde jim nabídli čaj a cigarety a začali se vyptávat. Medek se tedy dal do vypravování, které až po delší době přerušil poručík, který mu položil otázku, zda soudí, že již brzo bude mír. Nad těmito slovy Medek žasl. Kladl si otázku, proč chtějí mír, když nepřítel je hluboko v jejich zemi a zda ho chtějí i za cenu, pokud by byl ve prospěch Německa. To ovšem považoval za nepřijatelné a označil tento případný mír za „mír nelidský“. Vytrvával na svých názorech, že Německo musí být poraženo a monarchie zničena. Tyto názory jej nezlomně provázely po celou dobu války. Nakonec byli posláni k veliteli praporu. Bahnitá cesta donutila Rusy k nadávkám, se kterými se Medek v Rusku setkal prvně. V onu chvíli ještě netušil, že jej budou provázet další čtyři roky.

Celý znavený přemýšlel, co se asi teď děje v rakouských zákopech. Nakonec stanul před zemljankou, která už působila solidnějším dojmem než kryty, které viděl v ruských zákopech. Z ní vyšel postarší muž. Nejen, že Medkovi odebral mapy a notes, ale i vše ostatní, co se ještě dalo vzít. Medkovi a Pracnému tak zůstalo jen ztrmácené tělo. Na rozdíl od Medka si však Pracný tuto sprostotu nechtěl nechat líbit, avšak zmohl se pouze na české nadávky. Poté se opět vydali na cestu směr Brykula. Byli již vyhladovělí, promrzlí a unavení. Pracný mezitím vzpomínal, jak v rakouských zákopech už asi dostávají ranní kávu. Pro tento materialismus neměl Rudolf Medek pochopení, pohoršoval jej a v duchu s Pracným nesouhlasil.

Brykula je nemile přivítala. Během prodírání směrem ke štábu brigády na ně místní lidé pokřikovali, zda jsou Němci, Rakušané či Maďaři, někteří též, že nyní jim už bude dobře a že v Rusku je chléb i ženy. Hluběji ve vesnici narazili na rusínské děvče, jež je uvítalo pokřikem „naši“ a podělilo je kusem chleba. Chléb jim přišel vhod, avšak pokřik „naši“ patřící zjevně rakouským uniformám Medka velmi urazil. Záhy dorazili do štábu armády, kde v hloučku postávalo několik ruských poddůstojníků. Medkovu pozornost

upoutaly zejména Kříže sv. Jiří na oranžovo-černých stužkách, jelikož mu připomínaly barvy Rakouska-Uherska. Poté je přijal mladý důstojník, který se ovšem představil německy a ani jeho příjmení neznělo rusky, což v Medkovi vzbouzelo nepříjemné pocity. Jakmile však započal rozmluvu, všechny nepříjemné pocity vymizely a Medek začal vyprávět o Rakousku vše, co považoval za důležité. Každá otázka, kterou mu plukovník položil, byla naprosto konkrétní, zároveň s ním jednal zdvořile. Medek byl rád, že konečně našel Rusa s lidským přístupem, a navíc projevujícího zájem o věci, které Medek považoval za důležité. Potěšil ho i sdělením, že jeho zprávy, náčrty a mapy prokáží Rusům dobré služby, avšak zároveň mu oznámil, že budou přiděleni k finskému střeleckému sboru.⁸⁴

Po cestě do Strusova je Haličané opět vítali pokřiky patřící rakousko-uherské uniformě. Nabízeli jim chléb a mléko, sem tam i vajíčko. Měli tak napěchovaný nejen žaludek, ale i kapsy. Tento dosud neviděný nový svět ho však přivedl i na myšlenky týkající se budoucnosti: „*A což, když přece nezvítězíme? Zůstaneš v Rusku? Co budeš dělat? Čím se budeš živit?*“⁸⁵ Nakonec toto tvrzení zavrhl a prohlásil, že bude vojákem České družiny, díky níž vznikne československý stát. Tyto myšlenky vykládal i Pracnému a vysvětloval mu, že se nesmí na Rusy hněvat, že s nimi zacházejí jako s nepřítelem, když na nich vidí nepřátelskou uniformu a sám zdůrazňoval, že nepřítel se nesmí šetřit.

Zastavili se před zámkem, pravděpodobně sídlem nějakého polského pána. Po chvíli uslyšel Medek hlas, který vyvolával něčí jméno. Až po chvíli mu došlo, že volají vlastně jeho jen rusky. Šel tedy s poddůstojníkem do prvního patra. Zde seděl důstojník údajně typické slovanské tváře. Zdvořile jej přijal a ihned se ho zeptal, v jakém jazyce chce vést rozhovor. Uvedl, že je možné i česky, poněvadž poručík je původem polského původu a rozumí. Po celou dobu z něj nespouštěl oči, až Rudolfa Medka napadlo, zda se na něj nedívá až podezřívavě z důvodu, že by jej považoval za špiona. Když konečně prohlédl, že není žádný špion, sdělil mu vlídně, že zná Čechy a že též sloužili i u jejich sboru. Medek se naopak zmínil, že nemá vůbec nic, poněvadž jej o vše ruští důstojníci obrali. Bylo mu slíbeno, že velitel praporu dostane důtku za to, že dává obírat přátelské zajatce.

⁸⁴ Rudolf MEDEK, *Pouť do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. Matka Slavie a Matuška Rossija*, Praha 1929, s. 5–14.

⁸⁵ MEDEK, *Pouť do Československa*, sv. II, s.16.

Druhý den byli kočárem posláni do Husiatynu na řece Zbruči, která tvořila hranici mezi Rakousko-Uherskem a Ruskem. „*Začínalo to opravdu jako v pohádce.*“⁸⁶ Medek dále uvádí, že jej překvapilo, kolik je v Rusku jídla a přiznává, že pro rakouské vojáky to byla v té době už nevídaná požívání. Pomyslel si, že ti, kteří upadli do rakousko-uherského či německého zajetí tam jistě zemřou hladem. Na druhé straně ruská strana sice disponovala větším množstvím jídla i lidí, její slabé technické vybavení však Rudolfa Medka šokovalo. Nedostávalo se pušek, děl i motorových vozů. „*Jako by tu muži s kosami a s cepy útočili na strojníky a montéry; zemědělství proti průmyslu. Věru, kdo tu zvítězí? Nemohl jsem tehdy vědět, že ani zemědělství, ani průmysl, ale revoluce.*“⁸⁷ Jak přiznává, slovo revoluce mu několikrát prolétlo hlavou, ale odmítal jej, protože se bál a uvažoval, že válka bohatě stačí. Opět začal uvažovat o Rusku. Dospěl k názoru, že i když to není v Rusku takové, jak si představoval, Rusko zvítězí, poněvadž jinak by dle Rudolfa Medka nebylo spravedlnosti. A znovu tak začal o spravedlnosti přemýšlet. Během jeho úvah dojeli do Trembowle, kde jim sdělili, že druhý den se vydají na cestu do Kopyčinců, jež zanechaly v Medkovi nepříjemný zážitek. Spali zde v temné budově, která byla z poloviny spálená. Mnohem horší pro něj však bylo vědomí, že je zde plno rakouských a maďarských zajatců. Zhrozil se, stejně tak Pracný. Ten poukázal, že Medek je kadet, tedy aspirant na důstojnickou hodnost, a tudíž už patří k důstojnickému sboru. Četník jim vyhověl a poslal je tedy mezi důstojníky. Ne však mezi ty, mezi kterými by rádi byli, ale mezi ty „nepřátelské“. V zápalu vzteku a rozhořčení se mezi rakousko-uherskými důstojníky přiznal k dezerci, což nebylo vůbec vhodné, jelikož zdejší důstojnický sbor zachovával loajalitu císaři. Medek byl nakonec raději odveden zpět do vedlejší místnosti mezi mužstvo, kde nepanovala tak vyhrocená nálada.⁸⁸ Právě řadoví vojáci našli dle jeho slov mnohem rychleji zápal pro československou věc než důstojníci. Na tuto skutečnost Medek často poukazuje ve svých vzpomínkách.

Velikým dojmem zapůsobilo na Rudolfa Medka náhodné setkání s Gregorem Tajovským v Kopyčincích. Zprvu jej považoval za Maďara, a proto s ním mluvil velmi chladně. Jaké to bylo ale milé překvapení, když zjistil, že se jedná o Slováka, navíc rovněž učitele, ba dokonce i spisovatele. Oba se do té doby znali jen dle jména, jelikož

⁸⁶ Tamtéž s. 19.

⁸⁷ Tamtéž s. 20.

⁸⁸ Tamtéž s. 22.

četli články toho druhého. Tajovský Medkovi sdělil, že je šťastný, že se právě zde s Čechem setkává a přál si, aby je osud již nerozdělil. To se však stalo záhy, byť jen na krátko. Setkali se později v Dárnici, následně v Kyjevě a v roce 1919 spolu Rusko dokonce opouštěli. Než se ale jejich cesty rozešly poprvé, našli společnou řeč, čímž opět začal přemýšlet o symbolickém důkazu jednoty československé, jejímž horlivým stoupencem byl právě Gregor Tajovský. Porozuměli si a rázem se dohodli pro vstup do České družiny. Jejich rozprava, zejména o Slovensku a Slovanstvu, pokračovala i následující den na cestě z Kopyčinců do Husiatyna. Sám Rudolf Medek vzpomíná: „*Při veškeré bídě Čech a Slovák byli tu šťastni a srůstali rapidní rychlostí ve válečný, politický pojem „Čechoslováka“, dotud světu vlastně neznámý.*“⁸⁹ I když dorazili do Husiatynu až za soumraku, přeci jen ještě rozeznali most přes řeku Zbruč, tedy hranici mezi Ruskem a Rakousko-Uherskem. Medek očekával, že konečně uvidí barvy slovanské a zároveň ruské, tedy bílou, modrou a červenou. Spletl se. Místo toho uviděl erární ruské barvy, tedy bílou, žlutou a černou, jenž v něm nijak nevzbouzely slovanskou důvěru a evokovaly v něm barvy patřící Rakousku-Uhersku.

Později našli mezi tamními zajatci (kteří zde již byli delší dobu) dalšího sporého nepřítele monarchie, jenž též přeběhl. Jmenoval se Vlček. Rudolf Medek usoudil, že „*heraldická symbolika československá byla tímto vyvrcholená*“, jelikož on sám byl z Čech, Pracný z Moravy, Vlček ze Slezska a Tajovský byl Slovák. V tomto seskupení pobýli pár dní až do noci, během níž byl Medek odveden k výsledku neboli zkoušce pravdomluvnosti. „*Kdyby znali a věděli tito Moskali, že to s nimi myslím snad i lépe, než oni sami se sebou.*“⁹⁰

Medek tedy musel znovu převyprávět svou historii, kterou již tolikrát vyprávěl. Ve štábu sedmé ruské armády z jejich výrazů rozeznal, že byli již předem informováni. I přesto pozorně naslouchali. Počáteční chlad brzy nahradily projevy přátelství, jelikož vytušili, že mezi nimi není rozdílu a usilují o stejnou věc. Rudolf Medek se neopomněl zeptat na Českou družinu. Důstojníci byli překvapeni jeho informovaností a slíbili, že odpoledne téhož dne se s dvěma vojáky České družiny uvidí. Třebaže Medkovo srdce vzplanulo radostí, nelze opomenout jeho čím dál víc vzrůstající odpor ke slovu

⁸⁹ Tamtéž s. 26–29.

⁹⁰ Tamtéž s. 29–31.

„zajatec“. Tvrdil, že se za něj nechtěl považovat z důvodu, že jej nikdo nezajal. Pravda to je tak napůl. I když lze chápat Medkovo uvažování, přece jen přeběhl na stranu nepřítele, kde se nechal zajmout, byť dobrovolně.

Rusové svůj slib dodrželi a zařídili Medkovi setkání s vojákem České družiny. Onen voják na něj k jeho překvapení promluvil slovensky, avšak zprvu se Medek opět dočkal obdobných otázek, čímž mu definitivně došla trpělivost a prohlásil, že nepřelézal o Vánocích rakouské zákopy a minová pole pro toto týrání. Tento energetický výstup se mu vyplatil a Slovák jménem Endrle začal vykládat. Je prý ve službách ruského štábu, přičemž vyslýchá zejména maďarské zajatce, kteří nakonec většinou vypoví vše, kolikrát i ochotněji než Češi a Slováci, kteří se odvolávají na svou přísahu císaři. Sdělil Medkovi, že má rozkaz jej vyslýchat, a ještě jednou prověřit jeho zprávy. Shledal však, že je to již zbytečné. Medek se začal vyptávat na Českou družinu. Enderle mu sdělil, že se do ní přihlásil na počátku války, avšak Rusové potřebovali tlumočníka maďarštiny. Vyprávěl, že mnoho vojáků České družiny je v podobných funkcích přiděleno ruským štábům, jelikož se jejich jazykové znalosti, ale i zkušenosti a znalost poměrů v habsburské monarchii Rusům hodí. Zbytek družiníků je na frontě, kde jsou rozděleni na roty, půlroty či čty, poněvadž někdy si ruské štáby žádají třeba jen deset československých rozvědčků k výzvědné službě, a to především tam, kde proti nim na frontě stojí pluky rakousko-uherské. Zde prý provádějí pěkné kousky a většina již má alespoň nějaké vyznamenání. Srdce Rudolfa Medka jistě při tomto vypravování zajásalo. Sám zmiňuje, že Endrleho vypravování se mu nesmírně líbilo a toužil vědět ještě víc. Byl šťastný, že je to vše pravda, a nejen zvěsti. Rovněž prohlásil: „*Čest mého národa je zachráněna před dějinami – a kdyby nic z této války pro nás nezbylo než tato čest, mnoho jsme vyhráli před českým svědomím a před soudem budoucnosti.*“⁹¹ Později vstoupil další mladík v uniformě ruských dobrovolníků s červenobílou stužkou na čepici. Bez ostychu oslovoval Medka „*bratře*“, což považoval za nejvyšší vyznamenání.⁹²

Medek nabídku k přestrojení se do ruské uniformy s nadšením uvítal. Konečně se dočkal. Donesli mu zbrusu nový komplet, k absolutnímu štěstí mu však chyběla už jen

⁹¹ Tamtéž s. 33–38.

⁹² Tamtéž s. 39.

červenobílá stužka na čepici, tedy označení pro opravdové Čechoslováky. Na tu si ovšem musel ještě dlouhý čas počkat. Prohlásil, že všichni, kdo sedí v burkanovském lese, jsou jeho nepřátelé i za předpokladu, že by tam byl jeho otec či bratr. Měl ve všem jasno. Jeho nepřítel byl zkrátka každý, jehož puška byla namířena na Rusy. Výčitky týkající se porušení přísahy císaři pánu ani velezrady vůči širší vlasti se nedostavily.⁹³

Na základě svých poznatků Medek usuzoval, že špionáž jde Rusům asi skvěle. Z tohoto omylu byl záhy vyveden poručíkem Dubovikem, který mu začal vykládat, že ne vždy se tak daří. Stává se, že někdy nevědí o nepříteli dny, ba i týdny. A právě v tu chvíli se nejvíce vyznamenávají rozvědčící České družiny. Ti musí zajatce nejen chytit, ale především dostat z něj i informace o tom, co se děje v rakousko-uherských zákopech. Pro tyto informace musejí někdy Rusové obětovat desítky, ba někdy i stovky svých lidí. Rusko se ocitlo v situaci, kdy bylo snazší obětovat sto Rusů než sto těžkých granátů, poněvadž Rusů má Rusko miliony, zato granáty prakticky žádné. Z této představy Medka mrazilo. Dubovik pokračoval ve výkladu. Tvrdil, že na jaře tohoto roku chce generál Brusilov, velitel fronty, uskutečnit ofenzivu a ukázat tím Rakušanům bojeschopnost ruské armády. Při té příležitosti začal Medkovi líčit slávu některých ruských vojevůdců. Poslouchalo se to věru pěkně a alespoň trochu se to přibližovalo jeho dávným slavjanofilským představám a snům.

Nelze opomenout zmiňovaný rozhovor s plukovníkem Medvěděvem, který se netajil dojmem, že se Čechům v Rakousko-Uhersku zamlouvá. Sdělil Medkovi, že je sice pěkné, co učinil (dezerce), ale že jeho národ nečiní mnoho. Prý by rád věděl, co si o této válce vlastně myslí intelektuální jádro národa. I když označil Českou družinu za znamenitý celek, jeho skepse pokračovala. Dle Medvěděvova názoru se Česká družina skládá z několika nadšenců, které spojuje láska k Rusku, dále pak z několika ruských poddaných, pro které je ovšem povinnost bojovat na straně Ruska. Medek sám poté uznal, že bylo hodně věcí, za které se v onu chvíli musel jako Čech stydět. Připadalo mu, jako by plukovník Medvěděv zkoušel jeho národ z patriotismu, což Medka jako velkého patriota zraňovalo. Plukovník ovšem po těchto slovech zvlídněl a doporučil Medkovi řešení, které on sám považoval za nejlepší a jež by formálně ulehčilo

⁹³ Tamtéž s. 43–45.

Medkovu pozici u štábu. Za řešení považoval přijetí ruského poddanství, tedy složení přísahy carovi.⁹⁴

Další sny strávil Rudolf Medek převážně osamocen a bez dalšího zájmu ruského důstojnického sboru. Medek se proto oddával četbě, a to až do doby, než mu jednoho dne Rusové přivedli Čecha, aby jej podrobil výslechu. Jmenoval se Josef Švéda. Prvotní nedůvěru a chlad rychle vystřídalo vřelé přijetí. „*Vojáček Josef Švéda byl z nejskvělejších českých lidí, jaké jsem potkal za světové války na „na cestě do Československa“.*“⁹⁵ Švédu vykresluje jako hochu prostého, milého a důvěřivého (zejména v Rusko). Jeho víru označuje za „*víru v čistý ideál*“, jenž je tvořen zejména prostými lidmi (které označuje za mravní jádro národa) nikoli intelektuály. Medek mu proto začal vypravovat o České družině a Švéda ihned bez rozmýšlení prohlásil, že půjde s ním. Jeho názor se nezměnil, ani když mu Medek začal ukazovat na různé potíže. Švéda jednoduše každou pochybnost odmítal, což Rudolfa lehce zahanbovalo, byť věděl, že ani on sám by své rozhodnutí neodvolal. O Švédovi dále hovoří jako o českém vojákově nové doby, přičemž konstatuje, že bez těchto lidí by nebylo československé vojsko. U lidí, jako byl Švéda, vyzdvihuje jejich uvědomělost a optimistický pohled i v těch nejhorších dobách.⁹⁶

V únoru 1916 mu bylo sděleno, že jej posílají spolu s jeho papíry do Kyjeva s tím, aby byl přiřazen do záložní roty 1. československého střeleckého pluku v Kremenčugu. Vše zprvu nasvědčovalo tomu, že jeho přání bylo konečně vyslyšeno. Šťastně prý zanechával za sebou zemi plnou bláta, zemi haličskou. Byl přesvědčený, že pokud se sem jednou vrátí, tak už jedině jen jako voják České družiny, a to na krátký čas, jelikož očekával vítězný postup ke své vlasti.⁹⁷

Cesta do Kyjeva ho naplňovala čím dál větším optimismem, poněvadž žil pravděpodobně v domněnce, že je již konec veškerému zklamání, neboť Kyjev označoval za „*mát' ruských měst*“ a zároveň za kolébkou československé revoluce. Vzrušením ani spát nemohl, ostatně ani ruští důstojníci nespali. Jeden z nich vypravoval různé veselé historie, kterým i samotný Medek rozuměl, a byl proto plný radosti nad

⁹⁴ Tamtéž s. 50–55.

⁹⁵ Tamtéž s. 57–59.

⁹⁶ Tamtéž s. 59–60.

⁹⁷ Tamtéž s. 66–67.

pokročilostí své ruštiny. Když vlak zastavil, venku byla ještě tma. Na nádraží bylo plno vojáků, stejně jako později na kterémkoli ruském nádraží za války. Oddíly byly ovšem bez zbraní. Jejich žalostný nedostatek byl pocíťován všude. Zbraně se totiž ruským vojákům dostaly do ruky až na frontě. I tak neztrácel Medek optimismus. Věřil, že již odpoledne se bude procházet kyjevskými ulicemi v československé uniformě. Za pár chvil byl ovšem znovu vyveden ze všech iluzí, zejména po sdělení, že bude transportován do Dárnice. Netušil sice, co to Dárnice je, tušil však, že to opět není podle jeho představ. A také že nebylo. Opět byl vražen do vlaku plného vojáků.⁹⁸

Už pouhé pomyšlení na slovo Sibiř v něm vyvolávalo zděšení. Zde byl pravděpodobně ovlivněn zejména literaturou, ve které byla Sibiř až hrůzostrašně vybarvovaná. Vzpomíná, že v onu by udělal cokoli, jen aby se tam nedostal. I zajatecký tábor v Dárnici shledal jako lepší variantu, a to i z důvodu jeho blízkosti Kyjevu. Dle jeho názoru bylo vše jednoduché. Jako Čechoslovák patří přece do České družiny, tehdy již do Československého střeleckého pluku. Jak jednoduché by to mohlo být, avšak nebylo. Těžko říct, zda se opravdu cítil být Čechoslovákem již v danou chvíli. Pravděpodobnější je varianta druhá a to, že v onu dobu se cítil Čechem, avšak v době, kdy psal své memoáry již Čechoslovákem.⁹⁹

Jednoho večera byli vyzváni spolu s dalšími zajatci, aby si zabalili své věci a vydali se k transportu. Ale kam? To nikdo z nich nevěděl, avšak soudě podle lokomotivy, jejíž čelo bylo obráceno k východu, se očekávala daleká cesta. Nastaly obavy o budoucnost. Přece jen blízkost Kyjeva jim dodávala alespoň nějaké jistoty. Z melancholických úvah vytrhl Medka zvláštní chlapík, který byl těsně před odjezdem přiveden a rychle si získal pozornost všech v kupé. Jmenoval se Augustin Silver Růžička. Tento velmi vzdělaný muž Rudolfa Medka po cestě skvěle bavil, že z počátku ani nezpozoroval, jakým směrem je vlak unáší. Dny a noci ubíhaly, avšak vlak jel stále dál a dál na východ, přičemž nikdo nevěděl, kam vlastně jedou, údajně však do Omsku. Čím více se vzdalovali, tím horoucněji Medek přemýšlel, co by se dalo dělat, aby přece jen na Sibiř nejeli a dostali se zpět do Kyjeva a odsud do československého vojska. Naštěstí Růžička přišel s nápadem poslat telegram do Petrohradu, v němž by žádali správu Svazu

⁹⁸ Tamtéž s. 79–82.

⁹⁹ Tamtéž s. 85–86.

československých spolků na Rusi o rychlé zakročení. Tohoto úkolu se nakonec zhostil sám Růžička, který byl rovněž pověřen, aby podplatil stráž vlaku, která by na některé stanici telegram podala. V tu chvíli ještě nevěděli, jak geniální nápad to byl. Než se to však dozvěděli, pokračovala jejich cesta dál na Sibiř.¹⁰⁰

Stanuli v Čeljabinsku, tedy již na asijské půdě za Uralem, dle Medka v té děsivé Sibiři. Vlak zde na dlouho zastavil. To se Růžičkovi náramně hodilo, poněvadž se v jeho hlavě zrodil plán, který označuje Medek za „dobrý rakouský zvyk“. Rozhodli se předstírat nemoc a doufali, že si je tu ponechají někde v nemocnici, odkud budou moct navázat spojení s Petrohradem či s Kyjevem. Nakonec to však nebylo třeba. V Čeljabinsku opravdu všichni podstoupili něco jako lékařskou prohlídku, přičemž Rudolf Medek se údajně nemusel ani moc přemáhat v předstírání nemoci, jelikož pořádně nastydl. Bylo rozhodnuto, že zde zůstane, alespoň prozatím. V té době ještě netušil, že se toto město stane za dva a půl roku hlavním stanem československého vojska.¹⁰¹

Jednoho dne se stalo to, v co Medek a jeho přátelé snad už nedoufali. Byl již březen, když jim přišel lístek z Petrohradu, ve kterém bylo napsáno, že jsou přijati do záložní roty 1. československé střelecké brigády. Radost to byla jistě nesmírná. Lístek, o kterém Medek právem píše jako až o téměř posvátném, střídavě nosili u sebe. Vypadalo to, že se na ně konečně usmálo štěstí a oni mohou dostát svému snu stát se vojáky České družiny. Sen ovšem není realita. Nebylo by to Rusko, alespoň podle toho, jak jej Medek vykresluje, kdyby vše šlo rychle a hladce. Opět postupně začali upadat do melancholie a chovali se resignovaně. Tu a tam hovořivali s jednou ze sester, jmenovala se Valja. Zmiňuji ji z důvodu, jelikož to byla právě ona, od koho Medek prvně na ruské půdě uslyšel o revoluci. Valja se prý velmi podívovala nad jeho láskou k Rusku. Sdělila mu, že v zemi to „*kypí a vře*“ a než se prý nadějí, přijdou velké změny. Medek věděl, kam tím míří. Opět pomyslel na revoluci, dokonce toto slovo vyslovil nahlas. Valja souhlasně kývla. Nemohl pochopit, že to slyšel zrovna zde, v nemocnici, kde lidé žijí „*mezi životem a smrtí*“. Nijak si nedokázal vysvětlit, proč zrovna teď, v době války a nepřátelské invaze na ruském území, myslí ruští lidé na revoluci. Podle něj by měl být

¹⁰⁰ Tamtéž s. 94–101.

¹⁰¹ Tamtéž s. 105–106.

ruský národ svorný a bránit svoji zem. Přitom z novin z Petrohradu či Moskvy nabyl dojmu, že tomu tak je. Rudolf Medek se tak čím dál víc setkával s realitou.¹⁰²

Jednoho dne přece jen konečně nasedli do vlaku, který je měl odvést přes Ural zpět na západ. Nevěděli, že právě toto pohoří bude za dva roky dějištěm československého dramatu.¹⁰³ Během pobytu v Ufě se zabýval myšlenkou, zda přestoupit k pravoslaví. Na tuto myšlenku jej přivedli jeho přátelé, kteří se pro přestup rozhodli, Medek nakonec nikoli.¹⁰⁴ „*Bývaly chvíle, kdy jsem si říkal, že Vladimír, Rodion, Alexandr, Nikolaj, Georgij, Fjodor, Petr či Alexej Medek spíše by se měl vrátit do nového Československa, než Medek Rudolf, jehož křestní jméno jako máloco na světě připomíná Habsburky a naprosto se nehodí k jeho ryze slovanskému, ba praslovanskému příjmení.*“¹⁰⁵ Nakonec shledal, že vnější důvody k tomu, aby přijal vyznání, které vlastně ani pořádně neznal, pro něj nakonec nebyly dosti přesvědčivé. To ale neznamená, že se nepokoušel vážněji tuto věc promyslet. Možná i dokonce víc jak jeho přátelé, kteří pravoslaví cynicky přijali. Právě v Ufě zahlédl blízko jejich domu pravoslavné procesí putující na hřbitov, jež na něj zapůsobilo velkým dojmem, oproti těm procesím, které vídal na západě. Zde vše vypadalo mnohem víc upřímněji. Došel nakonec k závěru, že chce-li se člověk přiblížit k pravoslaví, musí začít odjinud než od změny jména.¹⁰⁶

Konečně se dočkali! Jednoho dne přišel telegram, který oznamoval, aby byli do Kyjeva odesláni všichni zajatí Češi a Slováci, již se dobrovolně přihlásili k Československé střelecké brigádě. Radost, která zavládla v jejich srdcích, jistě netřeba popisovat, byť z dnešního úhlu pohledu je to pro nás třeba i těžko pochopitelné. Jejich pocit štěstí dovršily červenobílé stuhy, které si hrdě mohli připnout na čepici. Znamenalo to tedy, že již oficiálně patří mezi dobrovolníky bojující za svobodu svého národa na straně Rusů, svých slovanských bratří.¹⁰⁷

¹⁰² Tamtéž s. 110–112.

¹⁰³ Tamtéž s. 117–118.

¹⁰⁴ Tamtéž s. 131–132.

¹⁰⁵ Tamtéž s. 133.

¹⁰⁶ Tamtéž s. 133–134.

¹⁰⁷ Tamtéž s. 136.

2. 3 Stará brigáda

Během horkého léta 1916 dostal Medek dopis, jenž jej povolával na frontu, což pro mladého muže toužícího být vojákem a dopomoct k osvobození vlasti muselo být v onu chvíli víc než nějaké vyznamenání. Dle jeho slov se mu dostalo přece mnohem víc, a to bojovat se zbraní v ruce. Veškeré politické dohady, jichž byl Kyjev v dané době plný, ho velmi demoralizovaly a dle svých slov cítil, že patří na vojnu, nikoli do politických rozepří, které mu byly cizí.¹⁰⁸

Radikalismus bezesporu patří ke každému vzdoru, avšak názory, se kterými se tu a tam setkal v Kyjevě, Medka zarážely. Jednalo se zejména otázky týkající se národnostních menšin v budoucím novém státě, tedy o Němce na českém území a o Maďary na území Slovenska. Medek zde zastává stanovisko, že nic není černobílé. Zároveň ovšem dodává, že i když se jednalo o naivní představy, byly plné sebevědomí, které je potřebné vojákovi pro splnění velkých cílů.¹⁰⁹

Jistě zásadní přelom v jeho životě znamenalo jeho náhlé povýšení na praporčíka 1. československé střelecké brigády. V tu dobu se zrovna nacházel opět v Kyjevě v rámci své služební cesty. Rozpaky lze nejlépe charakterizovat jeho vlastními slovy: „Připadalo mi to jako zaskočení nebo komplot, do značné míry to rušilo celý ten mravní zákon, který jsem si sám sobě uložil, že totiž v českém vojsku každé vyznamenání a každá hodnost se musí poctivě zasloužit.“¹¹⁰ I když s praporčíkem Vavrochem, členem kanceláře vojenské komise Svazu, o celé události vedl polemizující rozhovor, výsledek nezměnil. Naopak právě Vavroch ho přivedl k myšlence poslušnosti vedení, je-li správným vojákem. Pouze mu tedy jen připomněl Medkovy vlastní zásady týkající se striktního dodržování příkazů svých nadřízených. Záhy ovšem zmiňuje, že nebylo možné splnit vše, co mu bylo uloženo. Povýšení s sebou neslo i finanční zátěž, kterou si od první chvíle uvědomoval. Jako důstojník ruské armády potřeboval nejen novou uniformu a důstojnické boty, k jeho pozdějšímu překvapení toho bylo mnohem víc. Otázkou tedy bylo, kde na to vzít peníze. Potíž byla v nároku na služné neboli plat. Ten mu měl být vyplacen až poté, co jeho hodnost bude potvrzena carem. Medkovým

¹⁰⁸ Rudolf MEDEK, *Pouť do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. Stará brigáda*, Praha 1929, s. 82–83.

¹⁰⁹ MEDEK, *Pouť do Československa*, sv. III, s. 8–9.

¹¹⁰ Tamtéž s. 125–126.

úkolem bylo obrátit se na finanční komisi Svazu, jež zprostředkovává důstojníkům půjčky, přičemž Svaz si je poté ve splátkách sráží z platu.¹¹¹ Jeho povýšení s sebou neslo i nové povinnosti. Zároveň je třeba zmínit, že hodnost praporčíka patřila v ruské armádě již k důstojnickým hodnostem. Naopak v rakouské armádě se jednalo pouze o čekatela prvního stupně na důstojnickou hodnost. V Rusku měla tedy tato funkce vyšší kurz.

Medkův odjezd z Kyjeva urychlil i dopis od praporčíka Vilímka, velitele roty. Vilímek v něm mimo gratulace k povýšení oznamoval přidělení roty k sedmé ruské armádě a dodal, že v nejbližší době již půjdou na pozice. Byl to osud? Dle Medka zajisté ano a nelze se divit. Byla to právě sedmá armáda, ke které Rudolf Medek přešel zákopy a nabídl jí svoje služby. V tu chvíli ještě netušil, kdo na straně nepřítele stojí proti ní.¹¹²

Po příjezdu na frontu se dozvěděl, že je velitelem čtvrté čety, údajně jedné z nejstatečnějších z celé šesté roty, jejíž dva hoši již byli za své zásluhy odměněni medailemi svatého Jiří čtvrtého stupně za svoji chrabrost. Medek uvádí, že jej tato skutečně překvapila nejen příjemně, jelikož se tak nestalo pod jeho velením, a přiznává stud za tuto vojenskou a vojevůdcovskou ješitnost. Komplikace způsobilo zjištění týkající se rozdělení jeho čety na dvě poločety. Poločeta sídlící v Kozůvce spadající pod 113. divizi žila v mnohem bídňějších poměrech než tak, která sídlila v Křivé u 23. divize. Na dosud nezkušeného Medka čekal nelehký úkol. Začátky jistě byly jiné, než si je představoval a vysnil. Navíc opomněl, že pro velitele je samozřejmá jízda na koni, což bylo v této situaci, kdy byla četa rozdělena, alespoň částečným řešením k dostání jeho povinností. Medek se však netají tím, že do doby, než přeběhl k ruské armádě, na koni nikdy neseděl, a tudíž mu právě tato praxe ještě víc zhoršovala počátky jeho kariéry.¹¹³

Bylo nezbytné, aby se seznámil s pluky a jejich veliteli, se kterými měl nejčastěji přijít do styku. Právě od nich měl dostávat pokyny a rozkazy při výkonu rozvědek. Zároveň měl s jejich plukovními rozvědčíky udržovat nepřetržité spojení a společně vytvořit plán akcí. Konečně tak získal představu o náplni své práce, jež už nebyla pouhou abstrakcí,

¹¹¹ Tamtéž s. 127–128.

¹¹² Tamtéž s. 134–137.

¹¹³ Tamtéž s. 145–147, 176.

pouhým snem. Aby si vše dobře zapamatoval, zapisoval si veškeré instrukce. Netušil, jak se mu budou později veškeré zápisky hodit pro sepsání válečných memoárů, byť zde poté nenašel úplně vše, co by se mu hodilo. Přece jen byly tenkrát tyto zápisky sepsány pro účely velitele československých rozvědčků a zapisoval si tedy pouze to, co bylo pro jeho výkon nezbytné.¹¹⁴

Hochy ze své čtyř lící jako lidi silné vůle, kteří byli zároveň plní fyzické zdatnosti a mravního vznícení. Ti jej ihned po jeho příchodu na frontu hostili a dávali mu z posledního. Žili v bídě, ale stejně si Medkovi neztěžovali. Vzájemné bratrství zde pravděpodobně umocňovala i absence zpráv z domova. O to víc zde byl český či slovenský voják opravdovým bratrem.¹¹⁵

Rudolf Medek jakožto důstojník měl tu čest poznat ruský důstojnický sbor, se kterým pravidelně jedl, dokonce se již první noc u 23. divize zúčastnil oslavy jmenin jejího náčelníka. Zde bylo jídla a pití víc než dost, a to i včetně alkoholu, jelikož jim obyvatelstvo posílalo jídlo přímo na frontu.¹¹⁶ Sám Medek se neubráníl porovnání ruských důstojníků se „svými“ hochy, mezi nimiž panoval značný rozdíl. I když ti první šířili kolem sebe humor, v jejich tváři panovala nejistota. Šli do války, protože z nařízení cara museli. Což ale neznamená zpochybnění ruského patriotismu. Dle Medkova názoru, který je založen na proměnění povinnosti v radost, patří ovšem zásluha těm v zemljankám, tedy prostým vojákům (nepochybně zde vyzdvihuje Čechoslováky).

Konečně přišla chvíle, kdy se dozvěděl pravdu o pluku, který se rozprostírá naproti 23. divizi. Stalo se tak jednou při večeři, kdy mu byla položena otázka, u jakého pluku sloužil v rakousko-uherské armádě. Odpověděl, že u 88. pluku, načež mu bylo obratem sděleno, že právě tento pluk se nyní nachází před jejich divizí. Ani se nerozmýšlel, zda se nebojí tam jít na rozvědky. Mluvila z něj odvaha a odpověděl: „*Těším se právě na to, Vaše Vysokoprevoschoditělstvo.*“¹¹⁷

¹¹⁴ Tamtéž s. 165–166.

¹¹⁵ Tamtéž s. 170–172.

¹¹⁶ Tamtéž s. 155.

¹¹⁷ Tamtéž s. 171–172.

Medkovi se díky dobrým vztahům s důstojnickým sborem u 23. divize podařilo domluvit přemístění Holečkova oddílu, tedy druhé poloviny své čety do Křivé. Sám tento čin pokládal za jediné správné řešení, přičemž svou roli zde hrál i národní podtext. Zatímco v Kozůvce měli proti sobě pravděpodobně Rumuny, zde v Křivé se proti nim nacházeli vesměs Češi (81. a 88. pěší pluk) od Berouna a z Vysočiny. V době, kdy již dorazila druhá poločeta se Medek konečně dostal s několika svými poddůstojníky na pozice. Sešli do vesnice Žolnůvky a poté se vydali směrem na Šibalin do zákopů, kde bylo třeba projít celou linií ruských zákopů, kde z ruských střílen bylo možné dalekohledem rozeznat střílny nepřítelů. Za doprovodu velitelů praporů a rot, kteří mu sdělovali své zkušenosti, se Medek dozvěděl, že od té doby, co jsou naproti většinou Slované, není nočních přepadů, ba ani dokonce valně nestřílejí. Zároveň dodali, že přeběhlíci se zde vyskytují téměř každé noci. Jejich dělostřelectvo sice tu a tam vystřelí, většinou však bez příčiny. Lze tedy konstatovat, že si chování protivníka pochvalovali. Medek přiznává, že mu tenkrát bylo teskno a opět se pustil do úvah, ze kterých ho ovšem vytrhly hlasy na druhé straně, jež bylo slyšet. Kapitán Jahnsen poznamenal, že ruské dělostřelectvo si na nepřítelů dělalo záslusk právě ve spojovací chodbě, avšak že jim to rozmluvil s odůvodněním, nač zbytečně vraždit. Projevil se jako velmi humánní člověk, kterých ve válce moc nebývá. I když to Medek ocenil, přesto si dovolil ve své mysli polemizovat o správnosti respektu vůči nepříteli. Zabýval se zejména otázkou, zda by takto o nepříteli uvažoval i Němec. Dodává však, že to nebylo poprvé ani naposled, kdy se v ruské armádě setkal s respektem vůči nepříteli.¹¹⁸ Byli tedy lidštější? Na tuto otázku nelze zodpovědět. Medek mohl mít pouze jen štěstí na lidi, se kterými se tenkrát setkal. A nebyl to právě on, kdo se před rokem zděsil Rusů kvůli jejich chování, že jsou schopni obětovat mnoho lidských životů? I to je nelidské. Záleží tedy, z jakého úhlu se na vše díváme. Lidskost se nedá změřit.

Svémi zprávami o nepříteli si českoslovenští rozvědky rychle získali náklonnost velení divize. I když se jim podařilo vytvořit velmi reálný nákres nepřátelských pozic, zatím se nejednalo o žádný velkolepý čin hodný vyznamenání. Touha po hrdinských činech či medailích je ovšem hnala kupředu, možná chvílemi až moc. Je velmi možné, že i právě proto se první akce čtvrté čety pod vedením Rudolfa Medka nestala nejúspěšnější. Plán

¹¹⁸ Tamtéž s. 178–181.

útoku na nepřátelské pozice se měl realizovat v noci ve chvíli, kdy se na protější straně bude schylovat ke střídání směn, kdy vojáci pod vlivem únavy nebudou již tolik ve střehu. Vše se mělo odehrát nedaleko vesnice Šibalin. Plán to byl zajisté dobrý, zbývalo jej zrealizovat, což je vždy ta těžší část. Během přípravných prací jim pomáhali nejen ruští rozvědčíci, ale i velitelé úseků, fotografické snímky a v neposlední řadě i ruští dělostřelci. Právě ti byli klíčoví během realizace, jelikož jim měli „krýt záda“ v případě napadení. Jakmile znali okolní terén nazpaměť i po tmě, rozhodli se akci realizovat. Sám Medek opět ukázal vojenskou ješitnost, jelikož si přál být velitelem celé akce. Nelze mu to mít ovšem za zlé. Na tuto chvíli čekal skoro celý rok a jako správný voják své vlasti, navíc nedávno povýšený proti své vůli, si prostě chtěl též připsat úspěch. Velení nad celou rozvědnou akcí se dočkal, avšak představa, že „budou pršet medaile“ se nerealizovala.

Bylo 3. listopadu 1916, kdy se za večera vydali do vesnice Šibalin. Pro Rudolfa Medka to byla premiéra nejen v roli vojáka ruské armády, ale i velitele akce. Zprvu vše probíhalo přesně dle plánu. Hluk způsobilo až nešikovné demontování přemostění říčky. Jakmile zahlédli nepřítelův reflektor pátrající po hluku, byl jejich osud zpečetěn. Odhalili je. Náhle fronta ožila na obou stranách. Kulomety, minomety, ruční granáty a křik. Do toho všeho se přidalo dělostřelectvo, a to nejen rakouské, ale i ruské. A mezi tím vším se při zemi nacházel Medek se svou partou. Jen zázrakem se jim podařilo se stáhnout k ruským zákopům bez ztrát. Vážně zraněný byl svobodník Toman a kozácký důstojník Morgunov, další dva utrpěli lehká zranění. Medkovi došlo, jak málo mají zkušeností a jak i drobná chyba může nejen pokazit celý plán, ale připravit lidi o jejich život. Plán se tedy nezdařil dle očekávání, poněvadž cílem bylo přepadnout nepřítele bez hluku i bez boje. Nastala otázka, kdo vlastně hluk způsobil. Medek sebekriticky uznává, že hluk opravdu nejspíš způsobili oni. Na vině byl nejspíš nedostatek klidu a trpělivosti. Ten však ani v danou chvíli mít nemohli, jednalo se přece o první střet s nepřítelem. Nelze však tuto akci vidět jen v negativním světle, jak na ni nahlíží samotný Medek. Zbavili nepřítele klidu a jistoty, jež tu předtím nějaký čas panovala. Jejich statečnost ocenil i generál Kord'ukov, jelikož nezanechali své raněné na bojišti, ale naopak je vynesli a díky tomu neměla tato akce žádné ztráty na lidských životech. Na Medkovo vytoužené vyznamenání svatého Jiří to nestačilo, což tehdy prý ani

neočekával. Akci považoval za velký nezdar, mnohem větší, než ve skutečnosti asi byla. Z nezdarů se lze ovšem poučit pro budoucnost. Jistě mu tato lekce byla přínosnou. Otázkou jen zůstává, zda byl sebekritický i v danou chvíli.¹¹⁹

Touhu podnikat další kousky mu narušovala skutečnost klidu na frontě východní Haliče, jindy tak živé. Nebýt rozvědčiků, nevypadalo by to ani, že nějaká válka je. Demotivace k nějakému většímu útoku znemožnila Medkovi prosadit plán tichého nočního přepadení 81. a 88. pluku, kdy by sebrali posádku v zákopech a zničili nepřátelské opevnění. Vedení divize nedalo ovšem souhlas tomuto plánu s tvrzením, že takovéto akce se daly dělat v prvních dvou letech války, kdy byla fronta neustále v pohybu. Nikoli však nyní a to i z důvodů národnostních, kdy dřívější tzv. české pluky již nebyly národnostně kompaktní a nacházeli se zde i Němci, u dělostřelectva naopak věrní Rakušané. Akce by tedy byla velmi riskantní. Medka tato odpověď vyvedla z jeho snu, ve kterém toužil o přechodu pluku, nebo alespoň značné jeho části na stranu Rusů, jak se tomu dříve stalo s celým 28. plukem. I když své plány viděl mnohem optimističtěji než celé vedení, nenechal se svou touhou zaslepit a jako správný voják uposlechl rady zkušenějších. Kdo by počítal s Medkovou resignovaností, ten jistě nečetl předchozí díly. Změnila se proto pouze taktika. Ta sice vyžadovala též mnoho odvahy, byla ovšem jakýmsi racionálním řešením dané situace. Několik Medkových hochů se tak vydalo až k rakouským drátům, odkud přivolávali své krajaný. Aby je ještě víc motivovali než jen ryze národnostně, slibovali jim chléb a tabák. A nejen to. Pro zlákaní svých krajanů byli ochotni udělat cokoli, třeba si i vymýšlet. Avšak když došlo na sliby, nebyly to pouhé řeči do větru, a proto slib týkající se nečinnosti ruského dělostřelectva během jejich přeběhnutí, respektive přežení na ruskou stranu platil. Zde je vidět síla slibu, jež nepochybně v oněch dobách měla dle Medka silnou váhu. Nepřátelská strana přišla ovšem s nečekanou prosbou. Žádala pro své sanitáře možnost vyjít pro své padlé z posledních bojů, samozřejmě beze zbraní. Plukovník Vandam přislíbil pomoc, a proto se Medek rozhodl poslat důstojníkovi z protějších zákopů sdělení i písemně. K této oficiální zprávě navíc připojil osobní vzkaz pro 88. pluk, ve kterém vyzýval ke svornosti českého národa. Vzkaz, v němž byl zabalený ruský tabák, byl československým rozvědčikem doručen až k rakouským drátům, přičemž Medkovo

¹¹⁹ Tamtéž s. 185–192.

osobní psaní mělo být odevzdáno veliteli úseku. K večeru dodržela ruská strana svůj slib a dovolila straně rakouské vyjít pro své mrtvé. Nastal tedy zvláštní úkaz. Úkaz, jenž vypadal jako příměří. I když jim rakouská strana během noci na nějaký čas přerušila klid vržením miny, která ovšem explodovala daleko za ruskými zákopy, a spuštěním kulometu, i tak se jejich plán vydařil. Tu noc přešlo do ruských zákopů zhruba sedmdesát lidí, což ocenil i plukovník a nabídl Čechoslovákům přátelství.¹²⁰

Na podnět samotného generála Brusilova, jednoho z hlavních vojevůdců východní fronty známého především ofenzivou z roku 1916, byla čtvrtá četa převelena do Karpat, kde měla zaujmout pozice proti slovanským plukům rakouským, proti nimž byli přímo vyžádání po úspěších u 81. a 88. pluku.¹²¹ Zde měla sečkat až do jara a pomoci připravovat ofenzivu, o které se již v únoru 1917 hojně mluvilo.

Celá čtvrtá rota vystoupala na horu Rypnu (1210 m. n. m.) a připojila se k 16. husarskému pluku irkutskému, od něhož měla dostávat úkoly. Celý pluk tehdy zaujímal pozice jak na výšinách, tak i v údolí. Úkolem čety bylo přepadávat hlídky nepřítele, znepokojovat jej svou činností, a především přivést hodně přeběhlíků, na jejichž nedostatek si Rusové v onu chvíli stěžovali. Nebylo divu, že jich měli málo, vždyť komu by se chtělo do kopců. Stála před nimi nová výzva – naučit se provádět rozvědné akce ve vysokohorském terénu, jenž skrýval nová nebezpečí. Hrozilo zejména zablouzení a následné umrznutí. Dlouho zde ovšem nepobyli, protože četa byla záhy převelena ke štábu 2. jízdního sboru v Nádvořné. Rozkaz zněl jasně, nezbývalo nic jiného než jej vyplnit.

Vydali se na další cestu. Jak již bylo jejich zvykem, i nyní si k sokolskému pochodu zpívali všechny oblíbené písně. V této náladě byli zastaveni důstojníkem, jehož zaujaly jejich písně. Záhy se ukázal pravý důvod jeho zájmu. Důstojník se Medkovi představil jako Jan Sawicki, Polák a zároveň velitel 16. pluku irkutských husarů a ruský plukovník. Strach, že by byl přítelem Němců či Rakušanů se nenaplnil. Zastavil je z důvodu, jelikož mu zpívané písně zněly polsky, hlavně ty slovenské. Ukázalo se, že je velkým sympatizantem československého hnutí na rozdíl od jiných Poláků, zejména těch haličských. Medek jistě nečekal, s jakým vřoucím přátelstvím se zde setká, a proto

¹²⁰ Tamtéž s. 194–201.

¹²¹ Tamtéž s. 239–243.

na přání plukovníka vystoupila četa před důstojníky se svými písněmi. Údajně prý původní ostych rychle opadl a mezi četou a důstojnickým sborem rychle zavládlo nevídané přátelství mísící se s bratrskou láskou.¹²² Takto tu strávili dva bujaré večery, na které jistě ještě dlouho vzpomínali. Sám Medek věnoval těmto událostem ve svých vzpomínkách poměrně velký prostor, byť se jedná o krátký časový úsek, a i proto je zde zmiňuji na důkaz toho, že válka neznamenal pro vojáky pouze nepřetržité válčení.

S irkutskými husary se rozloučili za zvuku hymny a vydali k Nádvořné, kde již bylo rozhodnuto o jejich dalším osudu. Byli opět posláni do Křivé. Nikoli však zpět k 23. divizi, se kterou strávili kus času, nýbrž k divizi 74., jež zde zrovna sídlila. Důvodem byla jejich znalost tamějších poměrů.¹²³

Během cesty je zastihly zprávy o ruské revoluci. Všude zavládlo všudypřítomné patriotické nadšení i ujištění, jak rádi budou nyní Rusové bojovat za vlast, tedy poté, co car vyslyšel jejich přání a dal národu odpovědnou vládu. Čechoslováci neznalí situace přijímali jejich radost za svoji vlastní. Víra v lepší budoucnost naplňovala lid entusiasmem.

Atmosféru v 74. divizi popisuje Medek jako stroze vojenskou, zkrátka takovou, se kterou se ještě během rozvědných akcí nesetkali. Bylo jim sděleno, snad i na povzbuzenou, jak dobrá pověst je předchází ze všech míst, kde doposud byli.¹²⁴ Po ruském státním převratu si četa opět začala více všimnout fronty a připravovala se na další akci. Ve spolupráci s ruskými rozvědky totiž odhalili Němce podkopávající se pod ruské pozice v místech dobře známých již z minulých rozvědek. Cíl byl jasný. Bylo zapotřebí vyhodit Němce do povětří dřív, než to stihnou udělat oni. Na základě zpráv nočních rozvědků se rozhodli podkopat hlouběji pod Němce. Jakmile došlo na explozi, vnikl Medek se svojí četou do německých zákopů konat svoji „válečnickou povinnost“. Kdo by od Medka čekal podrobnější popis, byl by jistě zklamán. Jindy hovorný Medek se tentokrát omezil na pouhé konstatování, že akce se zdařila dle plánu a vynesla jim později hodně slávy.¹²⁵ Jak se zdá, sebechvála mu byla cizí, minimálně v jeho válečných vzpomínkách, ve kterých vyzdvihuje zejména vojáky, co se jdou bit

¹²² Tamtéž s. 254–268.

¹²³ Tamtéž s. 276–277, 281.

¹²⁴ Tamtéž s. 283–286.

¹²⁵ Tamtéž s. 293–295.

dobrovolně pro svoji vlast a označuje tento charakter za rytířský.¹²⁶ I když úspěchy ostatních (zejména své čety) zdůrazňuje, k sobě zůstává kritický. Jakmile přijde prostor na osobní úspěch, omezí se na strohé konstatování a přiznává, že je mu zatěžko o tom mluvit. Přesto však do svých memoárů zahrnul svědectví ostatních, ve kterých je jinými autory prezentován i on sám, respektive jeho úspěch. Jinak se Medkovo svědectví od těch ostatních nijak zásadně neliší. Z těchto zpráv, které zde Medek uvádí, jsem shrnula veškeré podstatné poznatky: V noci ze 13. na 14. března 1917 východně od Břežan v Haliči byl rozvědčíky vyhozen do povětří nepřátelský podkop. Bezprostředně po výbuchu vnikli Čechoslováci pod vedením Rudolfa Medka do zákopů nepřítele, kde pobrali dvanáct zajatců, Rusové pak devět. Celá akce probíhala přesně dle plánu. Ztráty utrpěli Rusové, Čechoslováci nikoliv, což dle jejich výpovědí přičítají svému rychlejšímu provedení celé akce. Zprávy neopomíjejí ani ruské dělostřelce za jejich skvěle odvedenou práci, za kterou dostali zvláštní poděkování velitele 41. armádního sboru. Celkem bylo uděleno pět křížů svatého Jiří čtvrtého stupně a deset medailí svatého Jiří třetího a čtvrtého stupně, přičemž vůdce celé akce, jenž stanul v čele svých rozvědčíků během útoku, byl vyznamenán důstojnickým řádem svatého Vladimíra.

Díky rychlému provedení akce se Medkovi podařilo přivést všechny zpět, což považoval za velký úspěch. Rovněž přiznal strach, a to i za předpokladu psychické připravenosti na rozdíl od spících Němců.¹²⁷ Osobně se domnívám, že lépe, než úspěchem se s rozvědkami rozloučit nemohl.

S revoluční dobou jako by se ztratil nepřítel, alespoň pro ruského člověka. Zároveň atmosféra boje víc a víc mizela, ba co hůř, Rusové a Němci se začali najednou chovat jako přátelé, dokonce prý němečtí důstojníci s oblibou navštěvovali ruské zákopy, a to zvláště tam, kde si byly zákopy nejbližší. Změny rovněž nastaly v armádě. Dle nových nařízení si všichni nově vykají, avšak tato ustanovení neplatí pro československé vojsko, kde právě tykání je symbolem demokracie a svobody. Mění se i názvy starých titulů, tedy například „Jejich Blahorodí“ (Medek) se mění na prosté „pan praporčík“. Dále je zrušen trest smrti, nově se zřizují komise a komisaři, kteří jsou voleni na důkaz občanských svobod v armádě. Přicházejí ale i zprávy, jež nebyly v armádě zveřejněny.

¹²⁶ Tamtéž s. 271.

¹²⁷ Tamtéž s. 295–301.

To se týkalo zejména práva sesazovat důstojníky samotnými vojáky, jimž je dáno právo rozhodovat o důstojníkových schopnostech. Lze ale dosáhnout úplné demokracie, navíc zrovna v armádě? To je velmi rozporuplné, jisté je však Medkovo stanovisko, které toto popírá. I když je v mnoha státoprávních názorech pokrokový, nelze si nevšimnout, že něco ze staré doby v Medkovi stále zůstalo. Sám přiznává: „... *bratrství! I když ne ve všem volnost, i když ne ve všem rovnost. Neboť jest obojí věci relativní, bratrství, což je láska, je pak věc věčná a absolutní.*“¹²⁸

Nastala doba plná nejistoty. Rozvědky nebyly již třeba, místo toho začali vojáci pořádat schůze, kterých se účastnili i váleční zajatci. I když to byli Slované, dřív by to bylo nepřípustné, stejně jako to, že prostý voják mohl být nyní zvolen členem Ústavodárného shromáždění či že úředně byla povolena politická agitace mezi vojskem.

Život Rudolfa Medka výrazně ovlivnil dopis od Vojtěcha Holečka, ve kterém jej žádal, aby co nejrychleji přijel do štábu brigády, jelikož se zde jedná o osud celého vojska. Přivedl jej tedy jednoznačně do rozpaků. Nechtělo se mu od své čety, nechtěl debatovat, jelikož to vojáci přece nedělají, a navíc byl v onu dobu nemocný. Za jeho odjezdem pravděpodobně stojí pádné argumenty jeho přítele praporčíka Vilímka, které vyzývaly Medka k řešení osudu československého vojska, jehož osud přeci nemůže ponechat civilistům. I když jej ujišťoval, že to bude jen na pár neděl, Medek se už k rozvědkám, které zpětně označuje za své největší osobní štěstí, nikdy nevrátil.¹²⁹

2.4 V zajetí ruské revoluce

Díl začíná Medkovým příjezdem do Kyjeva v roli zástupce delegáta na sněmu československé revoluční veřejnosti. V Kyjevě se ocitl již poněkolikáté, a tudíž to tu dobře znal. I když Kyjev považoval za „mát' ruských měst“, přeci jen doufal v cestu na západ, tedy do osvobozené vlasti a směr Praha, nikoli zpět východním směrem k Moskvě.¹³⁰

¹²⁸ Tamtéž s. 204.

¹²⁹ Tamtéž s. 308–316.

¹³⁰ Rudolf MEDEK, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. V zajetí ruské revoluce*, Praha 1929, s. 9.

Na počátku dubna 1917 započala další etapa jeho pobytu na Rusi, činnost organizačně-politická. Tehdy jako delegát přijel k brigádě na poradu ohledně jejich postupu na sjezdu, kde by bylo vhodné vystupovat jednotně.¹³¹

Všudy přítomná revoluce donutila Medka zabývat se myšlenkou, zda i Čechoslováci nedělají revoluci. Přece jen se toto slovo objevuje v některých názvech a lidé takto možná smýšlejí. Dle Rudolfa Medka bylo v onu dobu slovo „revoluce“ módní a objevovalo se všude, avšak z československého pohledu se o revoluci nejednalo, alespoň ne v pravém slova smyslu. Ano, bylo tu vojsko, ale nestavělo barikády, a v hlavním městě českého království netekla krev v boji s tyranskou mocí. Za jedinou velkou revoluci v českých zemích označil husitství. Dodal však, že tento revoluční charakter z dob středověku byl u českých lidí potlačován, až vymizel. Nynější vůdce označil za uvážlivé, jelikož nepodporují zbrklé vystupování, jež by osud lidu jen zhoršilo. Jistě napomáhalo i vědomí, že nyní mají spojence, kteří též odmítají dále sloužit monarchii. Tvrdil, že spojení s Rakouskem bylo dobrovolné, a tudíž je možné se od něj odtrhnout. Zde se pravděpodobně se nechal inspirovat jedním z Masarykových výroků, jež později zmiňuje. Sám Medek sděluje, že stát Habsburků neměl dlouho ani název, teprve od roku 1804 se mu začalo říkat Císařství Rakouské, později Rakousko-Uhersko. Pojem „české království“ zde ovšem již nefiguroval, a proto Medek nabyl dojmu, že se jednalo o záměrné vymizení tohoto pojmu z dějin lidstva.¹³²

Byla to válka, co jej vytrhlo od literární činnosti i učitelské profese. Nebylo proti ní odvolání, leda k Bohu. Ten však buď neslyší nebo je to jeho vůle. Rozhodně ale byla válka vůlí Rakouska-Uherska. Tehdy mu bylo oznámeno, že je jeho povinností být vojákem. Dle Medka sice měli v rukou jeho život, ale ne jeho osud. A ten si zřejmě přál, aby byl ruským vojákem, alespoň dle Medkova uvažování, které je logické. Mohl přece tenkrát zahynout ve vzájemné palbě. Nic takového se nestalo. I když rozhodnutí být českým vojákem přišlo už dříve, nyní si přál být dobrým českým vojákem, jelikož špatný voják jen brzdí cestu k vítězství a jeho cena je proto prakticky nulová. Tento postoj se odráží i v jeho dalším uvažování, zejména v požadavcích na československého vojáka. Své úvahy ovšem dál rozšiřuje na armádu, jež by měla být pouze nástrojem

¹³¹ MEDEK, *Pout' do Československa*, sv. IV, s. 19.

¹³² Tamtéž s. 12–14.

politické moci, nikoli jejím určovatelem, čímž se postavil proti tyransky založeným politickým stranám či jednotlivcům. Již název „vojenská služba“ vypovídá o kompetenci armády. Ta má především sloužit, a to svému národu a jeho státu. To platilo i o československé brigádě, jež měla být rozhodujícím politickým činitelem při změnách. Československým vojákům tedy byly uloženy povinnosti, jež nelze odepřít, pokud nechtěli jít do konfrontace s celým hnutím na Rusi. Povinnosti se však nemusely týkat čistě jen válčení, ale vztahovaly se i na schůze, kterých se nově musel účastnit i samotný Medek, ač nerad. Vycítil totiž, že tato záležitost se stává věcí společnou, na které nyní záleží mnohem víc než na pobytu na nyní nehybné frontě (jaro 1917), jelikož právě na schůzích se připravovala podstatná reorganizace hnutí. Ta spočívala v centralizaci z důvodu jednotného vedení, jež bylo svěřeno Národní radě v Paříži v čele s Tomášem Garriguem Masarykem, který disponoval rovněž důvěrou národa ve vlasti, s Milanem Rostislavem Štefánikem jakožto zástupcem Slováků a s Eduardem Benešem s funkcí generálního sekretáře. Tomuto nejvyššímu zahraničnímu orgánu vůle československého národa se nově podřizovaly všechny organizace včetně krajanských. Jelikož však na Rusi bylo československé obyvatelstvo z celého zahraničí zastoupeno nejvíce, byla zde zřízena Odbočka československé Národní rady (OČSNR). Dále byly podniknuty kroky směrem k ruské vládě žádající povolení k formování větší československé jednotky, nejlépe divize. K organizaci nových formací a zároveň náboru nových dobrovolníků do nich ze zajateckých táborů byla zřízena formační a náborová komise, jejímž členem se stal nakonec i Rudolf Medek. I když se zdráhal, přece jen se nakonec nechal přemluvit. Byl to právě on, kdo vždy zastával názor shodný s psychologii starých vojáků brigády, kteří toužili po silné autoritě, po řádu a kázni, organizační jednotě a obecně „věrné službě“, s čímž souvisí i bezpodmínečné uposlechnutí nadřízených. Na druhou stranu jistě nečekal, jak známým jej učiní nedávná Břežanská rozvědka (viz *Stará brigáda*), a to i mezi ruským důstojnickým sborem. Počáteční radost z tehdy úspěšně provedené akce odměněné vyznamenáním svatého Vladimíra vystřídaloby vystřízlivění. Být známým mělo i jisté povinnosti, v onu dobu to znamenalo účastnit se schůzí a řešit organizaci vojska, byť on sám by raději byl se svou četou na frontě.¹³³

¹³³ Tamtéž s. 23–25, 29.

Hlavnímu předsjezdovému dni, stanovenému na 6. května 1917, předcházelo mnoho předporad. Právě v jedné z nich byl Rudolf Medek navržen a následně zvolen za člena OČSNR, což by znamenalo jeho úplné vyřazení z roty minimálně do dalšího sjezdu. Funkci frontového vojáka by tedy nahradila vůdcovská funkce v týlu. I když jej mohla těšit důvěra vojáků v jeho osobnost (a jistě těšila), rozhodl se této volby vzdát ve prospěch administrativně zkušenějšího dr. Eisenbergra. Tento bývalý politický úředník, soudce a právník, neméně ovšem dobrý voják, byl dle Medkova názoru vhodnějším kandidátem na zástupce OČSNR než on sám, politicky a administrativně nezkušený. Zároveň ale konstatuje, že v onu dobu krom Masaryka a Dürycha, kteří byli členy parlamentu, byť rakouského, byla většina vedení nucena improvizovat. Eisenbergr byl navíc zastáncem myšlenky velkého československého vojska. Právě tato myšlenka byla v onu dobu předmětem vnitřních sporů. Jedni byli zastánci raději malého, ale dobrého vojska, jiní naopak preferovali vojsko velké. Dá se říct, že se vlastně jednalo o spor mezi kvalitou a kvantitou. Masaryk však veškeré polemiky rozřešil požadavkem Národní rady v Paříži, jímž byl členem, velkého a zároveň silného vojska. Řídil se pravděpodobně heslem „všechno nebo nic“.

Na samotném květnovém sjezdu trvajícím devět dní byla Národní rada v Paříži potvrzena za nejvyšší orgán hnutí, zároveň bylo schváleno zřízení OČSNR. Celá akce byla slavnostní, ba dojemná. Na návrh dr. Kudely dostal sjezd oficiální název, Československý národní sjezd. Samotný Medek byl pověřen vypracováním rezoluce náborového charakteru, ve které konstatoval, že československé vojsko bylo řádně organizované a vyzbrojené, zároveň odborně vedené, aby mohlo být rovnocenným spojencem hrdinských armád. Tato idea si žádala mužnosti, též ovšem ruských zbraní. Jen díky tomu lze proměnit sen několika pokolení ve skutečnost. Za pomoci silné armády československé bylo třeba dokázat vůli lidu k svobodě i k samostatnosti. Též uvádí, že demokratický národ československý nebyl nikdy militaristický, ale ani zbabělý. Dalo by se říct, že právě tímto výrokem se stal oficiálním popularizátorem československé věci.¹³⁴

Funkci v OČSNR nakonec stejně neunikl, a to na popud Sjezdu, jenž uznal za vhodné mít v Organizační komisi i zástupce za vojsko, kterým byl zvolen právě Rudolf Medek.

¹³⁴ Tamtéž s. 33–36.

Celá tato volba se odehrála v jeho nepřítomnosti. Po předchozí zkušenosti se jednalo pravděpodobně o nejlepší způsob, jak jej přimět k vykonávání této funkce. Samotný Medek to okomentoval smířlivými slovy: „*Patrně Bůh tomu chce.*“¹³⁵

Ve svých vzpomínkách se opět vracel na frontu. Dopis od jeho přítele Vilímka jej ovšem přesvědčil, že zle je na všech stranách. Tedy nejen v týlu, ale i na frontě, kterou dokonce nazývá „sladkou“. Nastal nejvyšší čas myslet primárně na věc československou, kdy bylo třeba zachovat si dobrou mysl a neztrácet hlavu.¹³⁶

Českoslovenští vojáci naslouchali debatám, jež rozdělovaly ruskou společnost na dva extrémy, tedy na ty, kteří byli s bolševiky a ty, kteří v nich naopak viděli hrozbu pro Rusko. Medek našel pro situaci československých dobrovolníků příznačný název „*Ostrov v bouři*“, přičemž tento název později použil i u třetího dílu *Legionářské epeje* sepsané po válce a jisté paralely k *Pouti do Československa*. Sám vysvětluje: „...*ale ostrov odolává této bouři, na svých bocích pevně zachycuje svoji vegetaci.*“¹³⁷ Rovněž tvrdil, že krvavý znak internacionály uhasínal sen o uvědomělé ruské demokracii a idea o slovanských spojených státech propagující bratrství a svobodu postupně mizela. Neradostné dny rozradostnila zpráva o příjezdu Masaryka, k jehož osobě se upínaly všechny naděje Čechoslováků. Medek Masaryka popisuje jako vskutku velkou kulturní a lidskou osobnost s vlastnostmi, jež musely imponovat i odpůrcům. Dle Medka měl všechny předpoklady k vytvoření silné autority, díky kterým zavedl pořádek, jenž tu byl netrpělivě očekáván a žádán.

Jelikož se podmínky vojenské služby za pouhé tři roky války změnilly, změnila se i psychologie a objevily se nové vnější formy ve vojenství. Od Masarykovy autority se očekávalo nejen zvládnutí aktuálních sporů v armádě, ale i reorganizace ostatní činnosti. Bylo třeba posílit propagační činnost v zajateckých táborech, zejména mezi Slováky, kteří měli malé vědomí o československé věci v Rusku a disponovali tudíž jen nepatrným nadšením k boji za vlast. Pravděpodobně i proto, že v onu chvíli situace státním Dohody moc nepřála. I proto zde mohla mít Masarykova rozvážná slova velkou váhu. Medek zároveň zmiňuje jeho opatrnost šetřící lidských životů, jež byla velkým

¹³⁵ Tamtéž s. 37.

¹³⁶ Tamtéž s. 41–43.

¹³⁷ Tamtéž s. 47.

přínosem v náborové práci. Toho si byl vědom i Medek, jenž poukazuje, že kterýkoli leták podepsaný Masarykem najednou se stal tímto významnějším. Medek byl rovněž Masarykovi vděčný za jeho řeč ke krajanům v Petrohradu z konce května 1917, ve které za první úkol stanovil potřebu velké armády na důkaz jejich boje proti Rakousko-Uhersku státům Dohody. Masaryk navíc zmínil stud za nečinnost politických vůdců před válkou v době, kdy vojáci již pozdvihli československé revoluční hnutí. To skutečně vzešlo z lidu a uskutečňovalo vše, co političtí vůdcové hlásali. Jelikož Medek zachází poměrně do detailů, je zřejmé, že na něj tato slova udělala dojem.

Postupem času se začalo vytrácet i zaslepené slovanofilství z carských dob a nastala doba vlastního zápasu se skutečností plná vypjaté a úmorné práce. O československém hnutí Medek mluví jako o velmi chudém, zároveň však hrdém. To dokazuje i jeho samotný postoj týkající se okolní pomoci. Uvádí věci na pravou míru, respektive tak, jak je on viděl. Dle jeho slov se hnutí sice od ruské administrativy dostalo trochu výzbroje, výstroje a velmi skromného žoldu, nechtělo to ovšem zadarmo. Na oplátku byli ochotni platit krví a lidskými životy, a to i pro vítězství a slávu Ruska, na jehož straně bojovali. Doba zvýšeného heroismu přišla ovšem až s květnem 1917, tedy zjevně s Masarykovým příjezdem a jeho agitací.¹³⁹

I když Medek vykonával svou povinnost v podobě úřednické práce, preferoval raději styk s vojáky. Počátky své úřednické práce označuje i jako své osobní počátky prostořekosti vůči formálním nadřízeným. Svě autority člena OČSNR takto prvně využil při odmítnutí řešení starých sporů s plukovníkem Trojanovem, velitelem Československé střelecké brigády. Jeví se tedy v trochu jiném světle než dosud, jelikož on sám si vždy zakládal na striktním respektování nadřízených. V tomto případě je to na Medkovu obranu ovšem sporné, poněvadž v onu chvíli byl sice hodností níž než plukovník Trojanov, avšak jako člen OČSNR byl reprezentantem instituce jemu nadřízené. Medkovo chování bylo zřejmě silně dáno i dobou, ve které se zrovna nacházel, dobou plnou chaosu. Trojanovi namísto jeho otázek sdělil přání jít s ruskými

¹³⁹ Tamtéž s. 49–56.

armádami kupředu, byť jsou nyní jejich prapory ozdobeny rudými stuhami. Nic jiného jim totiž nezbývalo.¹⁴⁰

Trojanov vedl s Medkem i několik dalších rozhovorů, jedním z nich byl rozhovor o chystané Kerenského ofenzívě. Sdělil Medkovi starosti o osud Ruska, jehož armáda byla již rozvrácena, dle Trojanova právě Kerenským. Medkovi nezbývalo nic jiného než s tímto názorem souhlasit. Byl to přece Kerenský, kdo připustil vojsko bez disciplíny a trestu smrti. Na druhou stranu stále věřil v jeho schopnost přivést lidi do varu, kdy jsou schopni se obětovat, a poukázal přitom na ruský heroismus v předešlých letech války. Trojanov zůstal ovšem skeptický vůči dobrovolnému obětování se ruského člověka pro vlast a označil, že toto je výsada Čechoslováků, Rusů nikoli.¹⁴¹

Z iluze týkající se údernictví československé brigády v plánované ofenzívě Medka vyvedl opět výše zmíněný plukovník Trojanov. Sdělil mu, že právě proto, že má československou brigádu rád a ví o statečnosti jejich vojáků, je tam nemůže poslat ve stavu, ve kterém se právě nacházeli. Brigádě se nedostávala výzbroj ani výstroj, mužstvo nebylo secvičené, navíc dosud nikdy nevystoupil pohromadě ani jediný prapor. Dle Trojanova by tento hazard nebyl žádné hrdinství a výsledek by mohl být doslova katastrofální. Tento názor, byť pravdivý, musel Medka jistě překvapit zvláště proto, že Rusy do té doby vykresloval jako národ, který neváhá obětovat hromadu lidských životů, byť ruských. Trojanovi dal za pravdu, i když se obával zklamání československých vojáků z tohoto vyloučení. Medek se zde jeví jako člověk, který pochopil, že nelze mít vše najednou. Brigáda měla sehrát demonstrační roli, přičemž Medkovým úkolem bylo motivovat československé vojsko k boji. Skutečnost, že byli vybráni na vedlejší úsek fronty, musel zatajit z důvodu, aby nedošlo k demoralizaci vojska.

Vše se tedy začalo připravovat. Došlo k velkému transportu vojsk, všude opět zavládl ruch vojenské akce.¹⁴² Ani Medek nezahálel. V OČSNR se mu podařilo prosadit zásadu týkající se přítomnosti některého člena z OČSNR při každé větší akci u velitelství na frontě a vzápětí na nastávající ofenzivu navrhl ihned sebe. Kupodivu byl jeho návrh

¹⁴⁰ Tamtéž s. 61.

¹⁴¹ Tamtéž s. 63–64.

¹⁴² Tamtéž s. 67–69.

přijít. I když je zřejmé, že si především přál vidět svoji šestou rotu, přál si být konečně zpět na frontě, kde se očividně cítil mnohem lépe než v týlu. Ihned po příjezdu na frontu ovšem zaznamenal všudypřítomný rozruch, a to na obou stranách, ale i nejistotu, což není dobrý psychologický ukazatel před plánovaným útokem. Navíc rakouské pozice byly značně proměněny v těžko dobyté podzemní pevnosti, především z betonu. Naproti Čechoslovákům se opět vyskytl osudový 88. pluk.

Propagační proslov byl důležitý a měl značný vliv na výsledek celé akce. Šlo přece o to motivovat vojáky k jedinému úkolu – být dobrým vojákem, jenž je ochotný pro svou vlast i zemřít. Tohoto úkolu se před bitvou u Zborova zhostil Rudolf Medek, v té době již jistě zdatný řečník (byť on se za řečníka nikdy nepovažoval). Jakmile uviděl, že jde do tuhého, požádal Trojanova o svěřeni úseku na frontě, čehož se však nedočkal. Žádost byla zamítnuta s odůvodněním jeho nedávného příjezdu a tím pádem neznalosti úseku. Uvážíme-li, že u jiných akcí, kterých se dříve účastnil, pečlivě studoval daný úsek několik dnů, ba i týdnů, a zde ne, jednalo se o vsutku unáhlený počín, který je pro jeho osobu netypický a je pouhým důkazem jeho zaslepené touhy být zpět na frontě se vším všudy. Na svůj vlastní popud se ovšem den před útokem dostal do přední linie. Zde v noci z 1. na 2. července 1917 procházel přední zborovské zákopy. Zde potkal vracející se rozvědku, která podala cenné zprávy o nepříteli. S úsvitem započala ohromná dělostřelecká palba. Než se vzpamatoval, přinesli dva raněné. Tím jedním byl Jan Syrový, jemuž nepřítel vystřelil oko. I když se Medek snažil o slova útěchy, byla marná. Vzápětí spatřil zraněného Fraňka z 6. roty, ke kterému přispěchal na pomoc a začal jej ošetřovat, poté se opět odebral k zákopům.¹⁴³

Bezprostředně po této významné bitvě zaslal do redakce *Čechoslovana* i *Čechoslováka* své první dojmy. Stejně svědectví přitom podal i o rok později ve vlastním periodiku *Československý voják* k prvnímu výročí bitvy. Československé bojovníky zde popisuje jako bojovníky s úsměvy na rtech, kteří vybojovali první velkou bitvu proti surovému nepříteli. Dle slov Rudolfa Medka ukázali tímto činem světu i domovu, že rozumí heslu „sebeurčení národů“. Jednalo se tedy o boj za své právo. Ačkoli se dá s většinou s jeho slov souhlasit, s úsměvy na rtech československých vojáků jistě nikoli.

¹⁴³ Tamtéž s. 74–81.

Již dalšího dne ráno se domluvil s Čeckem, aby se spolu s ním prošel po bojišti, jelikož potřeboval informovat jak Masaryka, tak Národní radu a noviny. Shledali, že rakouské zákopy jsou zavaleny mrtvými, mezi nimiž byli jistě i Češi. Přesto však v onen den nebylo ještě možno změřit dosah zborovského vítězství, jelikož nebylo dosud zpráv, co se děje jinde. Až později vyšla oficiální zpráva, dle které Československá brigáda zajala šedesát dva důstojníků a přes tři tisíce vojáků, ale také děla a pušky, které posléze obrátili proti nepříteli. Rovněž obsadili pozice na západ od Jozefovky. Dle Rudolfa Medka toto vítězství stouplo Čechoslovákům do hlavy.¹⁴⁴

Nedlouho poté projevil Masaryk přání navštívit i zákopy, což u Medka dle jeho slov způsobilo zděšení. I když konkrétní důvody jeho zděšení neuvádí, podle předchozích souvislostí lze předpokládat jeho strach o život vůdce, sjednotitele Čechoslováků. Masaryk zároveň projevil požadavek sjednotit vojsko v armádní sbor a začít budovat další. Medek ani po letech neskrývá radost, která v jeho srdci zavládla, zejména i proto, že za těmito slovy byl samotný Masaryk. Rozum ovšem nebyl jistě tolik rozradostněn, neboť v onu chvíli to na frontě vypadalo zvláště, jelikož ruská armáda zrovna ustupovala nepříteli. Je to doba, kdy Medek začal přehodnocovat své postoje k Rusku a dospěl k názoru, že nyní již není možné plně svazovat osud Československa s Ruskem, jelikož se nachází v jiné situaci už jen proto, že i kdyby válku prohrálo, pořád zůstane samostatným státem, což se nedalo říct o státech tehdejšího Rakouska-Uherska, pro které byla jeho prohra ve světovém konfliktu klíčová k jejich vzniku.

Během jedné ze schůzek OČSNR nabyt Medek názoru o Masarykově ne zcela správné informovanosti petrohradskými o tzv. důstojnické otázce. Tuto otázku viděl jako mnohem složitější, než se jevila. Kromě technické stránky zde byla i stránka morální a národní, navíc důstojníků byly různé kategorie a ročníky, každý disponoval různou přípravou i zkušenostmi, přičemž někteří měli bojové zkušenosti prakticky nulové, jelikož jakmile přijeli na frontu, padli do ruského zajetí a odtud putovali do zajateckých táborů. Medkovo stanovisko spočívalo v přezkoušení a případném doučení základních znalostí, které by československý důstojník ve službách ruské armády měl znát. Navrhoval uspořádat kurz, ve kterém by se vojáci seznámili s ruským cvičebním i

¹⁴⁴ Tamtéž s. 82–89.

polním řádem, které sotva znali, ale i s novými výdobytky války. Tyto náměty ovšem nepadaly na úrodnou půdu, byť později na ně stejně muselo dojít.¹⁴⁵

Spolu s Masarykem se Rudolf Medek ocitl znovu v Kyjevě. Právě toto město, které je velmi často zmiňováno v jeho memoárech, označuje za ohnisko, do kterého se všichni nakonec vraceli, a to především kvůli jeho blízkosti k frontě. Nacházelo se zde jednak nejživější zázemí fronty, ale i centrum organizačního vojenského hnutí, a poněvadž existence vojska byla prvním bodem revolučního programu, považoval Kyjev za víc než důležitý. Navíc téměř všichni kyjevští přivítali Masaryka k jeho mírnému překvapení bez rozdílu dosavadního přesvědčení s nadšením, upřímnou úctou i s velkými nadějemi v jeho autoritu. Dle Medkova názoru se nejvíc na Masaryka těšili ti, kteří se ocitli v Kyjevě neplánovaně. Jednalo se především o raněné od Zborova a z tarnopolského ústupu. Tito Čechoslováci zastávali na rozdíl od doby před válkou na Masaryka jednotný názor, považovali ho za vůdce s neobyčejnou vůlí, oddaného jediné myšlence. Masaryk byl oblíbený i proto, že nikdy při své zaměstnanosti (nezbytné návštěvy u ruských činitelů) nezapomínal na své vojáky. Zdá se, že vše bylo v onu dobu války prodchnuto jediným duchem. Prozatím ve vojsku nepanovaly žádné ideové rozpory, ba naopak. Vojsko bylo jednotné a volalo po jednotě a kázni, což potvrzuje i Medek, který československé vojsko označuje za vojsko silné duchem, kázní, vojenskou schopností i plné mravní síly k obětem. Tyto vlastnosti působily mocně nejen na Medka, ale i na Masaryka. Opět se ovšem objevuje Medkova vojenská ješitnost. Sám doznává, že si tehdy přál, aby Masaryk nejdříve navštívil pluky zborovské, tedy pluky, které Medek považoval v hloubi duše za „své“, byť si byl vědom, že to není možné, jelikož je třeba šetřit časem a využít jej co nejlépe dle místních možností.¹⁴⁶

Na popud plukovníka Mamontova, dosavadního velitele brigády, přijaly pluky za své patrony vůdce husitství. Tento zájem ruského důstojníka o české dějiny vzbudil u prostých vojáků nadšení, intelligence však zůstala skeptická. Zastávala názor, že nynější boj za svobodu národa je v rozporu s válkami husitskými, jelikož nyní má boj za svobodu jiné motivy a je jednotný. Přesto nakonec většina s těmito názvy souhlasila, jednalo se přece o slavná jména české historie. S těmito názory se jistě ztotožnil i

¹⁴⁵ Tamtéž s. 102–103.

¹⁴⁶ Tamtéž s. 113–116.

Rudolf Medek, který, ač byl sám příslušníkem inteligence, víc inklinoval k myšlení prostých lidí. Právě ty v celém svém díle označuje za mnohem větší vlastence, jelikož jim v tom nezabraňují různé rozumové důvody.¹⁴⁷

Všudy přítomná atmosféra revoluce donutila nejen Medka přemýšlet o budoucnosti a klást si otázku, co bude s vojskem, zhroutí-li se východní fronta. Pokud by se tak opravdu stalo, byla by nutná evakuace vojska do Francie, kde by pokračovalo ve svém boji za osvobození národa. V danou dobu ovšem situace v Kyjevě, tedy na ruské půdě, československým vojákům přála. Nově vznikající československé formace byly vybaveny vším, co bylo zapotřebí armádnímu sboru. Dostali tedy v podstatě všeho. Na druhou stranu právě v Kyjevě, jenž se nacházel v blízkosti fronty, cítili problém Ruska a Ukrajiny naprosto zřetelně. I když Rudolf Medek mnoho pochopení pro ukrajinský separatismus nejeví, projevil alespoň snahy o pochopení pohledu Ukrajinců. Z pohledu Čechoslováka bylo však Rusko stále považováno za bratrský národ a to i přes všechny jeho vady, neboť rozhodující kruhy měly pro československou otázku pochopení a všemožně ji podporovaly. Přesto si v ukrajinských touhách našel něco pozitivního, a to, že nejradikálnější složka separatistů rozděluje nejen Rusko, ale svými územními nároky i Rakousko, neboť separatisté požadovali nejen celou Halič, ale i mnoho jiných částí patřící v té době Rusku či Rakousku. Medkovo stanovisko k Rakousku se nijak výrazně nelišilo od názorů Masaryka, který konstatoval, že Rakousko se stalo loutkou Hohenzollerů a přijalo tím prusko-německý militarismus, jenž musí být poražen k vybudování nového evropského společenství založeného na demokratických základech.

I Čechoslováci se ocitli v paradoxní situaci. Zatímco vše kolem nich se hroutilo, zejména stávající systém a tím pádem i východní fronta, Čechoslováci budovali armádní sbor. Koncem léta 1917, kdy byl Kyjev znenadání přeplněn dezertéry z fronty, měli Čechoslováci již skoro vše dobudováno (chyběly pouze zálohy). I když by byla na místě spíš radost, u Medka očividně převažovaly starosti. Zejména kvůli stavu fronty. Děsil se mezer, které zde díky dezertérům vznikly a kudy by nepřítel mohl snadno projít hluboko na ruské území. Při takovéto přesile by je jistě jeden (československý) armádní sbor nezastavil, byť byl dle Medkových slov plný odhodlaných a statečných lidí. Právě

¹⁴⁷ Tamtéž s. 119–120.

ukázněná statečnost Čechoslováků za uplynulé období údajně jen potvrzovala plné právo národa na samostatnost. Dle Medka budou budoucí pokolení vděčně vzpomínat na hrdiny, kteří zde položili svůj život. Sami ovšem můžeme vidět, že v dnešní době tomu tak již úplně není.¹⁴⁸

Všudypřítomné hádky ztrpčovaly pohled Rudolfa Medka na „máť ruských měst“. Údajně prý nikdy v životě neviděl tolik „ulejváků“ jako tenkrát. Byla to doba plná beznaděje, zejména pro ruské občany, která ovšem tu a tam zasáhla i československé vojsko. I když zde se nevíra v budoucnost objevovala zřídka, přesto tam byla. Roztrpčení mezi vojáky způsobil i projev ruského orgánu týkající se příštího uspořádání Evropy, jenž neobsahoval žádnou zmínku o československé otázce.¹⁴⁹

Ukrajinský separatismus a bolševismus se záhy ukázal jako velká hrozba pro československé vojsko, zejména kvůli jejich germanofilským tendencím. Obě tyto strany náhle obrátily o sto osmdesát stupňů a Rakousko-Uhersko pro ně již přestalo být nepřítelem. Přesto se jim československé vojsko hodilo, zejména druhý pluk, který měl být využit pro vlastní, tedy ruské účely k ochraně kerenského režimu.

Bylo jen otázkou času, kdy se zdejším konfliktem přijdou do styku i českoslovenští vojáci, jejichž situace byla víc než složitá. Dle Rudolfa Medka nešlo zachovat stoprocentní neutralitu, která byla po vojsku ovšem vyžadována, zejména Masarykem. Přidat se na stranu Ukrajinců by se mohlo jevit jako jistá paralela k boji Čechoslováků, přesto zde byly odlišnosti, a to zcela zásadní. Nejen, že by tímto činem Čechoslováci pomáhali k rozdělení Ruska (o kterém si sice jistě již nedělali iluze, ale bylo to právě Rusko, které jim poskytlo zázemí pro jejich vznik), ale především by se znovu bezděky stali rakousko-uherskými vojáky. Druhá strana, tedy bolševici, byla sice velmi aktivní, i tak nemohla být svými touhami volajícími po separátním míru s Německem a Rakousko-Uherskem přijatelná pro československé vojsko, nad kterým se pomalu začala stahovat mračna v podobě nepřítele ze všech stran. Dá se konstatovat, že v onu dobu nebylo ani jedno řešení správné a že šlo o to přežít, tedy volit v každou dobu menší zlo. Poválečná kritika, která se na tyto postoje ať takové či oné strhla, jistě

¹⁴⁸ Tamtéž s. 129–131, 135–136.

¹⁴⁹ Tamtéž s. 140–141.

neobstojí ani dnes, pokud nebude konstruktivní a nenavrhne schůdné řešení, co tedy vlastně měli dělat.

Po dobytí Kyjeva bolševiky padl do jejich zajetí i Rudolf Medek. Přiznává, že se již pomalu loučil se životem, ale poté se stalo něco, co nečekal. Bolševici objevili Medkovu legitimaci, jež potvrzovala jeho členství v Národní radě, přičemž byla vydaná v ruském jazyce, kdy slovo „rada“ bylo přeloženo jako „sovět“. Mylná domněnka bolševiků, že se jedná o Sověta v pravém slova smyslu, pravděpodobně jeho osud zachránila. Mohl tedy opět pokračovat ve své dosavadní činnosti. Bylo třeba zmobilizovat veškerou mravní sílu československého vojska, aby nezahynulo v revolučním zaplavení z důvodu ruského sebe-vyřazení z Dohody, kdy Rusku nezbývalo nic jiného než uzavřít již několikrát zmiňovaný separátní mír. Ten ovšem nebyl přijatelný pro Čechoslováky, kterým nezbývalo nic jiného, než bojovat dále za svobodu své vlasti a vytrvale vést válku s Rakousko-Uherskem až do jeho zničení. Proto se rozhodli požádat celé vojsko o přísahu věrnosti, podobnou přísahu dali členové OČSNR též sami sobě, tj. do rukou Masaryka, který ji opětoval. K samotné přísaze vojska i přes veškeré plány ovšem již nedošlo, byť se všichni členové OČSNR rozjeli s tímto posláním do pluků.

Samotný Medek byl poslán do Žitomíru, tedy do sídla štábu 1. divize a velitelství 1. pluku, kde panovala vypjatá atmosféra, jelikož Ukrajina se rozhodla oddělit se od Ruska a uzavřít separátní mír s Rakousko-Uherskem. Aby toho nebylo málo, nově se rovněž stala členem Centrálních mocností. Tuto skutečnost se Medek dozvěděl od místního atamana.¹⁵⁰ Důvod, proč jej zmiňuji, je ten, že do té doby Rudolf Medek při vyjednávání s ruskými úřady nevolil tak příkrých slov, a dokonce i pohrůžky, jichž použil nyní. Tentokrát použil jinou taktiku. Na vině byla nejen Medkova nenávist vůči germanofilství, zejména tam, kde by rád viděl rusofilství, ale i atamanovy alkoholické oči, které mu jistě dodaly více kuráže k ostrým slovům: *„Kdybyste bývali měli naši jedinou rotu, možná, že byste uhájili té vaší Ukrajiny proti bolševikům. Naše vojsko za nějaký den opustí město. Jestliže při jeho odchodu nastanou se strany vašich lidí nějaké*

¹⁵⁰ Tamtéž s. 171–181.

*provokace, pak vám nemohu ručit za to, že nebude celé město rozdrceno, spáleno naší 1. dělostřeleckou brigádou, která je umístěna nějaký kilometr odtud.*¹⁵¹

Odezva na sebe nenechala dlouho čekat. Již druhý den se Medek dozvěděl, že členové kontrarevoluční Centrální ukrajinské rady pozvali na Ukrajinu Němce a Rakušany, což mělo za následek rozkaz, aby se celá první divize dala na pochod směr Kyjev, kde se měla připojit k oddílům druhé divize na levém břehu Dněpru. Pochod urychlily nejnovější zprávy od rozvědčků o rychlém postupu Němců, kteří se co nevidět mohli střetnout s československými posádkami východně od Žitomíru, zejména se čtvrtým plukem. Potvrzení, že Němci na Ukrajině již vskutku jsou, potvrdila palba německých obrněných automobilů na československý zadní voj, která byla ovšem odražena. Takzvaná ukrajinská zrada byla dokončena a bitva o Bachmač byla de facto započata.

Rudolf Medek se stahoval po rozblácených cestách únorové Ukrajiny ze Žitomíru. Nejprve koňmo spolu s oddíly první divize, brzy však obdržel rozkaz pověřující jej, aby se co nejrychleji dostavil do Kyjeva, kde měl dohodnout s vojsky bolševiků nástup vojska československého. Bylo proto třeba využít automobil, kterým cestoval spolu s Josefem Koptou, přičemž údajně už na prvním kilometru praskla jedna pneumatika a později i druhá. Nejeli však sami. Do automobilu si přisedli dva bolševičtí vojáci, kteří si je ihned přisvojili za své zajatce. I přesto nakonec našli společnou řeč, což nakonec Medek odůvodňuje tím, že oni i Čechoslováci jsou vlastně revolucionáři.

Ve štábu bolševického velitelství v Kyjevě je přivítali kupodivu celkem vlídní lidé nebo alespoň se jim tak jeví. Vyptávali se jich na vše možné a sdělili jim svůj nesouhlas s mírovou politikou Moskvy s tím, že oni, charkovští bolševici, chtějí Rusko i Ukrajinu bránit proti germánskému imperialismu. A zeptali se, zdali jim chtějí Čechoslováci jako řádní revolucionáři pomáhat, s čímž Medek v onu chvíli souhlasil. Vlastně mu nic jiného ani nezbývalo. Dle jejich slov to vypadalo, že mají opravdu vážné úmysly se německé invazi bránit na rozdíl od Lenina požadujícího separátní mír. V situaci, kdy se nepřátelé nacházeli všude kolem Čechoslováků, byla toto jistě mnohem lepší varianta. Společný nepřítel zkrátka vždy spojoval a vždy spojovat bude.

¹⁵¹ Tamtéž s. 182.

Namísto na západ k hranicím Čech a Slovenska táhlo československé vojsko na východ, přičemž jeho ústup staroslavným městem Kyjev působil na Medka divným dojmem. I Medkův odchod z města přišel nakonec dřív, a to z důvodu rychlého postupu německé armády. Strach z upadnutí do německého zajetí jej přiměl ihned město opustit a vydat se za štábem divize v Solobodce, kde Čechoslováci měli obsazený již celý most i levý břeh Dněpru proti případnému německému útoku.

Po svém příchodu zbytek noci strávil u Žida, mnoho toho však nenaspal. Ihned v časných ranních hodinách jej probudila neřízená střelba. Zjistil, že Němci odstřelují most s cílem smést československé hlídky, jedna německá hlídka se dokonce snažila obejít Čechoslováky zezadu. Tuto nepřátelskou hlídku Rudolf Medek kupodivu oceňoval za její statečnost. Neopomenul však dodat její zlikvidování Čechoslováky, kteří sice zprvu pocítili nejistotu, ba dokonce paniku, záhy si ovšem s nepřítelem poradili a většinu Němců postříleli.

U kyjevského mostu zažil Medek další nepříjemnou zkušenost, která i po letech musela být velmi silná, jelikož ji zařadil do svých memoárů a to, kdy se před ním jeden německý voják v důsledku zásahu do hlavy skácel k zemi. Němec totiž vnikl na levý břeh Dněpru, tedy do prostoru, ve kterém se nacházeli Čechoslováci. Lze pouze polemizovat, co by se stalo, kdyby zasažen nebyl. Jednou z možných hypotéz je i smrt Rudolfa Medka v případě, že by dřív vystřelil Němec než československý voják, který mu tímto činem možná zachránil život, čehož si byl Medek jistě vědom, ač takto konkrétní ve svých memoárech není. Přesto Medek přiznává divný a zároveň nepříjemný pocit u srdce Ten jistě zapříčinila i skutečnost přítomnosti Němců v Kyjevě, dle jeho slov v ulicích „máti ruských měst“.

Bylo nutné spojit se s oddíly druhé divize, jež se nacházela v městečku Priluky, kam dorazil i Medek. Zde se i více projevila nespokojenost téměř celého vojska.¹⁵² „Bylo, věru, za těžko státi mezi vůdci tohoto vojska. Opravdu, raději bych býval tehdy řadovým vojákem než jedním z jeho organizačních vůdců.“¹⁵³ Právě vůdcové byli dle jeho slov neustále peskováni, přičemž nechybělo ani hlasů, které konstatovaly, že vůdcové zaprodali československý národ za žoky zlata Němcům. Tato skutečnost musela jistě

¹⁵² Tamtéž s. 183–188.

¹⁵³ Tamtéž s. 188.

neblaze působit na Rudolfa Medka, velkého vlastence a odpůrce germanofilství. Na (nejen) svou obranu dodává, že mezitím co řadoví vojáci spali, tito „zatracení“ vůdcové nikoli. Na spánek nebyl totiž čas.

Do stanice Bachmač přijel Medek dle svých slov právě v době nejkrutějších bojů s Němci. Opět osud nebo jen skutečnost značně zkreslená v pozdějších letech? Medek je totiž vždy dle svých slov až nápadně často v údajně nejhorší dobu na onom místě. Celé dílo je obecně prodchnuto jakousi mystičností osudu. Bylo tomu ale opravdu vždy tak? Tak či onak je jisté, že snahou Němců u Bachmače bylo obklíčit československé vojsko a zajmout tím celý armádní sbor s cílem vrátit je do rakousko-uherské armády. U Bachmače ovšem po boku Čechoslováků bojovaly i výše zmíněné bolševické oddíly. Třebaže jsou jejich zásluhy nesporné, problém byl s jejich špatnou organizovaností, kdy každý oddíl poslouchal pouze svého velitele a nikoli rozkazy z Charkova či Moskvy. I když byla tato skutečnost na jednu stranu přínosná, co se týče společného boje proti Němcům, na straně druhé ztěžovali československému vojsku strategii svojí nejednotností. Bolševická děla sice prý střílela, ale bez předchozího zaměření nepřátelských pozic.

Ačkoli boje o Bachmač skončily pro československé vojáky vítězně, není dle Rudolfa Medka tajemstvím, že z této pasti unikli jen zázrakem: „*Je až nepochopitelné, kterak náš nepřítel dal si ujíti tuto příležitost, zcela jedinečnou.*“¹⁵⁴ Nepřítel měl mnoho možností, jak svou přesilou obklíčit a poté zničit československý armádní sbor, což by mělo pro hnutí katastrofální důsledky, jelikož se jednalo o nejmocnější nástroj zahraniční akce. To se naštěstí nestalo, a tak již v polovině března 1918 odjížděly z Bachmače, která byla již pevně v rukou Čechoslováků, vlaky s československými vojáky. Těmito boji si prakticky probili cestu na východ a bolševici zároveň pochopili sílu československého vojska – ukázněného, organizovaného a mravně jednotného, alespoň dle Medka, který ještě v onu chvíli věřil i v pozdější loajalitu Sovětů a dodal: „*Byla to jistě tehdy zvláštní podívaná: Bolševici a Čechoslováci ve společné frontě proti Němcům! Těžko zajisté říci, bylo-li zde vědomé spojení (já aspoň o něm nic nevím),*

¹⁵⁴ Tamtéž s. 189.

*anebo shluk okolností, které nás postavily vedle sebe.*¹⁵⁵ Těmito slovy Medkovy paměti končí.

¹⁵⁵ Tamtéž s. 190.

Závěr

Závěrem lze tvrdit, že válečný konflikt a boj za svobodu zásadně změnil život Rudolfa Medka. Z prostudovaných materiálů vyplývá jeho vroucí láska k českému národu a budoucímu státu, pro který byl schopen obětovat cokoli. I ve své době patřily tyto názory mezi radikální, nicméně to z něj spolu s jistými literárními schopnostmi činilo ideálního aktéra „národní“ revoluce a zároveň propagátora československé myšlenky.

Nacionalismus se u Medka objevuje již před první světovou válkou, plně se ovšem projevuje až po atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho choť. Sám přiznává, že v onu chvíli si největší starost dělal o „českou duši“ a o její další osud.

Medek je zároveň označován za propagátora legionářského mýtu, jenž je s jeho osobností bezpochyby spjatý. Nutno podotknout, že během války se převážně nejednalo o jeho vlastní iniciativu, alespoň ne zprvu. Nejprve se jednalo o iniciativu Haškovu, který jej přivedl do redakce *Čechoslovana*, později o iniciativu OČSNR, jež jej pověřila agitací a propagandou. Nelze se tedy omezit na jeho osobnost po válce, neboť samotná válka bezpochyby jeho osobnost formovala. Je pravděpodobné, že kdyby jí nebylo, dál by zůstal u své profese učitele a věnoval se psaní básní, i když nelze vyloučit možnost, že by skončil jako politický radikál, jelikož v něm již byla obsese nacionalismem a panslavismem.

Ačkoli Medkovy memoáry nedosahují estetických krás, jsou prodchnuty nejen státoprávními myšlenkami, tehdy důležitými pro rodící se stát, ale i mravními zásadami týkajícími se zejména armády. Lze se tedy zamýšlet nad kvalitou a kvantitou. Jisté je, že jeho tvorba s legionářskou tematikou oslovila větší okruh lidí než poezie, která je přece jen víc specificky zaměřená.

A protože jsou válečné paměti uspořádány chronologicky, odrážejí i jeho emoce. Vykrešují tak jeho postupnou životní proměnu. Zatímco do války odchází jako učitel a básník, do vlasti se vrací jako voják, jímž ve svém smýšlení zůstal až do konce života.

Autor vychází z poznámek nejen vlastních, ale i z deníků svých přátel. Ačkoli o historických událostech nelze pochybovat, bratrství a hrdinské činy na východní frontě jsou bezpochyby zveličovány a příkrášlovány. I když budí mnoho rozporuplností, především s odstupem let, dá se říct, že jeho memoáry jsou prodchnuty dobou, ve které

žil a psal. Vycházely tedy nejen z osobního prožitku, ale i z ovzduší první republiky, kdy bylo třeba si připomínat hrdinské činy a zároveň budovat společnou historii Čechů a Slováků bojujících za společnou věc, vlastní stát. Třebaže se během psaní svých memoárů cítil být bezesporu Čechoslovákem, nelze jednoznačně konstatovat, že takto smýšlel i za války, jelikož se jedná o retrospektivní pohled.

Iluzi objektivnosti memoárů může poměrně snadno navodit Medkova sebekritika, ale i jeho náhled na různé situace z vícero úhlů pohledu. Dílo proto působí rozporuplným dojmem. Na jedné straně z díla sálá jeho snaha propagace československého hnutí, na straně druhé lze v díle najít snahu o zachování určité objektivity.

Medkův sklon k autoritativním tendencím, zejména k vůdcovskému principu, je zřejmý již za války. Ve svých memoárech nazývá Masaryka vůdcem, jenž disponuje všemi předpoklady k vytvoření silné autority, což zřetelně odráží Medkovy protofašistické postoje (v kontextu doby se však nejednalo o nic mimořádného). I když během války se jeho názory s těmi Masarykovými shodovaly, je zřejmé, že po válce tomu tak už úplně nebylo. Během války usilovali o stejnou věc a apelovali na jednotu, avšak Medkova touha po autoritativním vedení nemohla v poválečném Československu u humanisticky laděného Masaryka uspět. Během války oba viděli armádu jako nástroj moci, avšak Medek na tomto postoji setrval i po skončení války.

Oproti čtenáři první republiky je četba těchto memoárů soudobému čtenáři jistě mnohem obtížnější, a to hned v několika ohledech. Nejedná se pouze o ideje, pro které dnešní člověk nenachází tolik pochopení. Obtížnost způsobují zejména germanismy a poté rusismy, jimiž je dílo prodchnuto. Naproti rusismům se ovšem germanismy objevují převážně jen ve vojenské terminologii, rusismy naopak používá i pro označení běžných věcí. U obou řečí využívá Medek transkripci, kdy přepisuje jednotlivá slova cizího jazyka do češtiny tak, jak slova slyší.

Medkova osobnost upadla pro dnešní generaci v zapomnění, podobně dopadl i jím propagovaný legionářský mýtus a hrdinové té doby, o kterých se domníval, že navždy zůstanou v lidské paměti. Typické prvorepublikové téma tak postupně mizí víc a víc z povědomí veřejnosti.

Medkův pohled je cenný, protože nám odhaluje zákulisí 1. světové války z pohledu frontového vojáka. Jeho pohled je sice subjektivní, ale plně autentický a díky své literární činnosti dokázal své myšlenky a emoce adekvátně formulovat.

Tato bakalářská práce by mohla přispět k opětovnému zkoumání legionářské tematiky, která si zaslouží společně s Medkovým dílem pozornost i v dnešní době.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

MEDEK, Rudolf, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. V mundúru Rakouska-Uherska*, Praha 1929.

MEDEK, Rudolf, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. Matka Slavie a Matuška Rossija*, Praha 1929.

MEDEK, Rudolf, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. Stará brigáda*, Praha 1929.

MEDEK, Rudolf, *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. V zajetí ruské revoluce*, Praha 1929.

Literatura

FIC, Victor Miroslav, *Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914–1918. Vznik československých legií v Rusku 1914–1918, ruská otázka a boj za svobodný stát*, Praha 2006.

FIDLER, Jiří, *Generálové a legionáři*, Brno 1999.

FIDLER, Jiří, *Dějiny československých legií v datech*, Praha 2019

FRYŠČOK, Miloslav Alexej, *Legionáři, car a rudá vlajka*, Brno 2016.

GALANDAUER, Jan, *Bitva u Zborova: 2. 7. 1917. Česká legenda*, Praha 2002.

KOCOUREK, Katya, *Čechoslovakista Rudolf Medek*, Praha 2011.

KOLDINSKÁ, Marie – ŠEDIVÝ, Ivan, *Válka a armáda v českých dějinách: sociologické črty*, Praha 2008.

ORIÁN, Edmund, *Československá legie v Rusku 1914–1920. I. díl*, Praha 2014.

PICHLÍK, Karel – KLÍPA, Bohumír – ZABLOUDILOVÁ, Jitka, *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha 1996.

ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, Praha 2014.

VÁCHA, Dalibor, *Bratrstvo. Všední dramatické dny československých legií v Rusku 1914–1918*, Praha 2015.

VÁCHA, Dalibor, *Srdce tak bohaté na život: Rudolf Medek a jeho doba (1890–1940)*, Praha 2017.

ZABLOUDILOVÁ, Jitka – HOFMAN, Petr, *Rudolf Medek, Historie a vojenství* 43, 1994, s. 133–157.